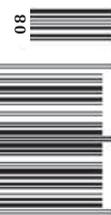

DOBRÁŠKOLA

ČASOPIS O VZDELÁVANÍ V 21. STOROČÍ

- › **Dobry učitel' núti žiakov robiť chyby (rozhovor s M. J. Stránským)**
- › **Mali by budúci učitelia robiť talentové skúšky?**
- › **Nadané deti – potenciál, ktorý prehliadame**
- › **Kto je v našom školstve diskriminovaný?**
- › **Nový žiak v triede (skutočný príbeh)**
- › **Akí vzdelaní boli Slovania?**

9 771338 033008

www.casopisdobraskola.sk

Cena 1,50 €

Vzdelávanie sa je postupnou cestou od suverénnej nevedomosti k hlbavej neistote.

Kenneth G. Johnson

03 Editoriál

Vladimír BURJAN
Nepleťme tie peniaze do všetkého

03 Anketa

Ktorí ministri boli lepší ako ostatní?

04

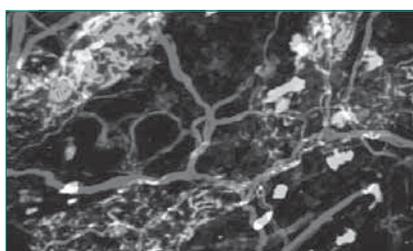
Anna CHLUPÍKOVÁ
Kto je v školstve diskriminovaný?

05 Zo života redakcie

Postrehy zo zákulisia DOBREJ ŠKOLY

06 Rozhovor s M. J. Stránským

Juraj HIPŠ
Dobrý učiteľ núti deti robiť chyby

09 Za a proti

Vladimír BURJAN
Mali by záujemcovia o učiteľské štúdium robiť talentové skúšky?

10 Skutočný príbeh

Nový žiak v triede

12 Dobré tipy

Peter LENGYEL
Ako začleniť nového žiaka do kolektívu

13 O čom sa hovorí

Krátke správy z rezortu školstva

14

Zuzana GRÁNSKA
Nadané deti sú potenciál, ktorý prehládame

16 Stĺpček pre hostá

Zuzana AMBRO
Aj dobročinnosť patrí do školy

16

Marián KIČINKO
Máme lepších žiakov, ako si myslíme

18 Riadené aktívne učenie

Zuzana a Peter BERO
Učiteľ moderuje a usmerňuje

18

Slávka HEŽELYOVÁ
Príbeh jedného chlapca

20

Pavol IČO
Akí vzdelaní boli Slovania?

22 Úvaha po zvonení

Vladimír BURJAN
Jednotne proti individualizácii

22

Mária DANTINE-DOPJEROVÁ
Potešenie z nanútenia

24 Inšpirácia od učiteľov

Lenka SOKOLOVÁ
Hovorme spolu

25 Otázky pre špekulantov

Vladimír BURJAN
Zaujímavé otázky pre hlbavých žiakov

26 Inšpirácia od učiteľov

Katarína KOSÁNOVÁ
Žiadne pravouhlé domy

27

Martina SONDEJ HOŠTOVECKÁ
Nebezpečné roky deväťdesiate

28

Tomáš HUDÁK
Prečo už na nič neprisahám

29 Príbehy 20. storočia

Vilém FALTÝNEK
Počas sovietskej hymny odvrátila tvár

30 Pohľady do škôl

Vladimír BURJAN
Krátke zamyslenia nad fotografiami slovenských a zahraničných škôl

32 Vieme o všetkom

Správy o zaujímavých akciách pre školu, učiteľov a žiakov

33 Nenechajte si ujsť

Pozvánky na zaujímavé podujatia

34 Surfujte s nami

Peter FARÁRIK
O knihách a ľudoch

35 Odpovede pre špekulantov

Vladimír BURJAN
Odpovede na otázky zo strany 25

36 Na ceste

Barbora BABICOVÁ
Mesto futbalu a Gaudího

37 Múdre slová

Dnes na tému *zmena*

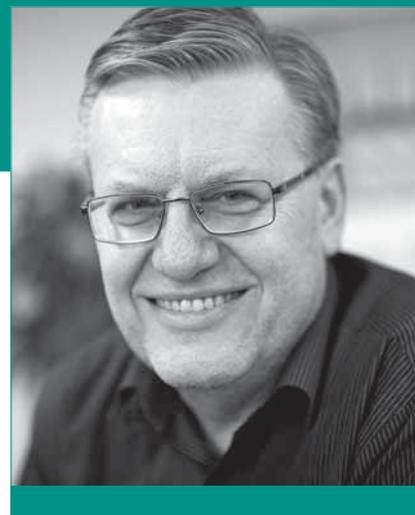
38 Zápisky sklerotického učiteľa

Marián KIČINKO
Knižnica hrou

Nepleťme tie peniaze do všetkého

Iste ste sa už stretli s konštatovaním, že *všetko so všetkým súvisí*. Toto pseudofilozofické tvrdenie je možno pravdivé, ale je to pravda triviálna, ktorá nás ničím neobohacuje. V súčasných diskusiách o vzdelávaní často zaznieva obdobné podozrivo zovšeobecňujúce tvrdenie, a síce že *za všetky problémy v našom školstve môže nedostatočné financovanie*. Nielenže to nie je pravda, ale – a to je ešte horšie – je to mimoriadne kontraproduktívne nastavenie mysle. Je to *mindset* typu *ja nič, ja muzikant*. Je to *mindset*, ktorý učiteľov zbavuje akejkoľvek spoluzodpovednosti za zlé veci, ktoré sa v školách dejú. Je to *mindset*, ktorý ich nabáda na pasívne čakanie, kým sa financovanie zlepší. Dovtedy nemá zmysel nič robiť, pretože bez peňazí sa nič nedá zmeniť a neskôr, až raz peňazí bude dosť, to vďaka nim všetko začne samo dobre fungovať. Keď dnes slovenčinárka diktuje žiakom Štúrov životopis, väčšina triedy sa nudí. Ale keď do školstva potečie 6 % HDP, začne ich ten Štúr určite zaujímať. Dnes žiaci nevedia poriadne pracovať s textom, ale keď školy budú mať dosť peňazí na vy-

budovanie školských knižníc, začnú čítať s porozumením. Nedávno som bol svedkom toho, ako učiteľka povedala žiakom na hodine matematiky nesprávnu definíciu rovnobežníka (nie raz, opakovane). Keď bude lepšie platená, doučí sa to. Dnes mnohí učelia nepoložia žiakom za celú hodinu ani jedinú hlbšiu otázku. Pri investíciách do vzdelávania na úrovni 3,8 % HDP nás to ani nemôže prekvapovať. Dnes naši žiaci dopadajú v testoch PISA pomerne zle. Keby sme ale výrazne navýšili normatív na žiaka... Nuž, keby sme výrazne navýšili normatív, mohli by sme sa pokojne zaradiť medzi krajiny, ktoré investujú do školstva mnohonásobne viac ako Slovensko a napriek tomu v testoch PISA dopadajú rovnako zle ako my alebo ešte horšie. Samozrejme, že školstvo treba financovať oveľa lepšie ako v súčasnosti. A áno, rozhodne treba zvýšiť učiteľom platy – sám to pri každej novej príležitosti opakujem. Ibaže z toho nemôžeme robiť *conditio sine qua non*, kardinálnu otázku, na ktorej stojí a padá úplne všetko ostatné. Tak to jednoducho nie je. Takým prístupom blokujeme a torpédujeme

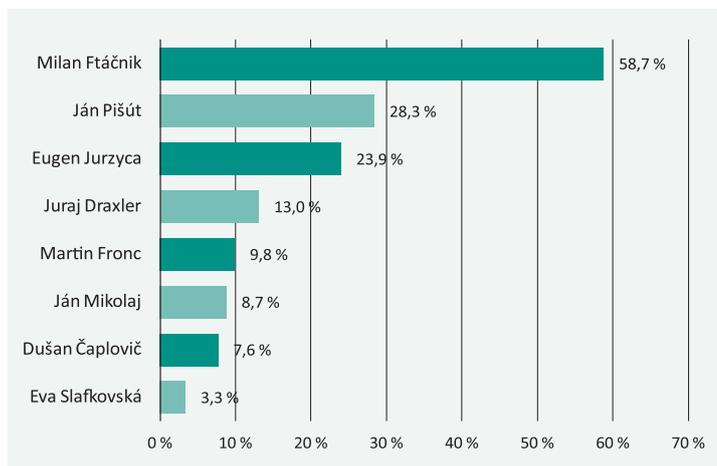
akékoľvek iné kroky a aktivity, ktoré sú potrebné pre zlepšenie situácie vo vzdelávaní.

Rozumiem tomu, že agenda odborových organizácií sa primárne zameriava na financovanie a na mzdy. V ich prípade je to v poriadku, také je ich poslanie. Považujem však za škodu, ak sa aj *Slovenská komora učiteľov* čoraz viac profiluje ako ďalšia odborová organizácia. Jej záber by podľa môjho názoru mal byť omnoho širší a zodpovednosť za pôsobenie učiteľského stavu oveľa komplexnejšia. Mávanie výplatnými páskami môže byť dôležité, ale prislúcha to najmä odborom. SKÚ by mala byť elitou medzi učiteľmi a pôsobiť aj smerom dovnútra. A nepodporovať názor, že za všetky problémy môže nedostatok peňazí. ■

Vladimír BURJAN

Ktorí ministri školstva boli lepší ako ostatní?

ANKETA

Učelia väčšinou nespomínajú na ministrov školstva v dobrom. Ale ak aj neboli celkom podľa ich predstáv, niektorí predsa len boli lepší ako iní. V našej ankete sme tentoraz vyzvali učiteľov na Facebooku, aby vybrali niekoľkých (najviac štyroch) ministrov, ktorí boli podľa nich schopnejší ako ostatní. (Všetkých porevolučných ministrov bolo 18, v ankete sme však ponúkali na výber iba tých, ktorí boli vo funkcii dlhšie ako rok.)

Výsledky vidíte na grafe. Pomerne jednoznačne zvíťazil Milan Ftáčnik. Na druhom mieste sa umiestnil Ján Pišút, čo je obdivuhodné, pretože sa mladší učelia už na neho nemôžu pamätať. Tretie medailové miesto obsadil Eugen Jurzyca. Blahoželáme! ■

Kto je v školstve diskriminovaný?

Zvýhodnený normatív pre malé školy už roky znevýhodňuje tie veľké

► Anna CHLUPÍKOVÁ, členka manažmentu SKU

20. februára 2017 minister školstva na potešenie mnohých riaditeľov škôl, zriaďovateľov, učiteľov aj rodičov oznámil, že zvýšený normatív pre školy, ktoré majú pod 250 žiakov bude ponechaný.

Zvýhodnený normatív

Rozumiem vyššie uvedenému kroku – vďaka nemu budú môcť školy ďalej existovať, učitelia neprídu o zamestnanie, rodičia nebudú musieť riešiť dopravu do škôl, obce budú naďalej žiť z kultúry poskytovanej žiakmi škôl...

Z celkového počtu 2 103 základných škôl sa nezvýhodňuje 659. Áno, presne 31 % škôl nedostáva zvýhodnený

normatív. Ostatných 69 % (!) ho má vyšší, ako je stanovený príspevok na žiaka. Zvýhodnený normatív má teda 1 447 škôl z 2 103.

Je systém financovania nastavený správne, keď sa musí zvýhodňovať takmer 70 % škôl? Máme 1 021 škôl, ktoré majú počet žiakov do 150 a tieto školy dostávajú na žiaka 1,495 normatívu.

Je normálne, že polovica škôl na Slovensku dostáva takmer 1,5-krát viac na žiaka ako ostatné školy?

Je spravodlivé, keď štát vynakladá na 60 793 žiakov 1,5-krát a na ďalších 82 361 žiakov viac ako na zvyšných 290 161?

Je spravodlivé, keď na tretinu žiakov vynakladá štát viac ako na zvyšné dve tretiny? Viete, že máme aj školy,

kde počet všetkých žiakov (školy, nie triedy!) je 5?

Má náš štát na to, aby si mohol dovoliť to, že 220 škôl má do 20 žiakov a štvrtina škôl do 50 žiakov?

Všetci chápajú, že racionalizácia je nutná, ale nie je tej sily, ktorá by ju urobila. Racionalizácia neznamená, zrušiť všetko hlava-nehlava. Dá sa urobiť rozumne – s ohľadom na dostupnosť školy, lokalitu – a aspoň každý rok upravovať koeficienty, aby sa postupne približovali a zotierali rozdiely.

Keby mali všetky školy naplnené potreby, nikto by počet žiakov v nich neriešil. Ale v súčasnej biede by sa mohla vniesť do systému aspoň spravodlivosť.

Načo nám je takáto norma, keď má toľko výnimiek?

Ťažkosti veľkých škôl

A čo sa deje v tých školách, kde normatív zvýhodnený nie je, čiže v tých zvyšných „veľkých“, kde sa tešíme

z počtu žiakov nad 250? Napríklad:

- ▶ na fyzike, chémii, ktoré učíme cez praktické cvičenia a pokusy, sa snaží učiteľ pripraviť stoly, pomôcky, pracovné listy, chemikálie nie pre 8 – 10 žiakov, ako v tých zvýhodnených školách, ale pre 25 – 28, zaujať ich pozornosť, zabezpečiť bezpečnosť (skúste si to porovnať doma pri dvoch vlastných deťoch, no a keď k vám prídu aj tie od susedov a máte ich aspoň šesť).
- ▶ na matematike, slovenskom jazyku a iných nedelených predmetoch máte nie 10 – 12, ale rovno 25 a viac žiakov. Koľko pozornosti sa ujde jednému dieťaťu? A k dvadsiatim bežným žiakom priradíte troch – štyroch, ktorí

vyžadujú zvýšené úsilie učiteľa pre poruchy, ochorenia, integráciu a podobne. Skvelá práca, ktorá nie je ani ohodnotená osobným príplatkom, lebo veď normatív je len základný, niet z čoho.

Načo nám je takáto norma, keď má toľko výnimiek?

- ▶ na exkurziu, výlet, lyžiarsky kurz idete s omnoho väčšou skupinou žiakov, posielate s nimi viac učiteľov, lebo si to vyžaduje bezpečnosť, čím sa zároveň zvyšuje suplovanie v ostatných triedach, ktoré musíte z niečoho zaplatiť.

- ▶ na telocviku cvičí nie 12, ale rovno 25 pubertiakov, ktorí idú telocvičňu a učiteľa prevalcovať svojou energiou. Ak sa nezadará a musí sa urobiť rozvrh v telocvični tak, že sa stretnú dve skupiny, modlite sa, aby nepršalo a jedna skupina šla na ihrisko von, lebo mať 50 žiakov, hoci aj s dvoma učiteľmi v telocvični je nad ľudské a priestorové sily.

- ▶ máte viac žiakov, potrebujete viac tried, viac odborných učební, viac kvalifikovaných učiteľov, ktorí sa musia vzdelávať. Avšak zvýšiť normatív nám netreba, lebo máme dosť žiakov.

Aj naše deti sa chcú učiť v malých skupinách, aj naši učitelia sa chcú venovať 10 – 15 žiakom na hodine a nie 25 – 29. Ale niet peňazí na deľenie do skupín. Lebo veď trieda sa naplní do 29 žiakov. A keď ju rozdelíte, čo môžete, učia síce učitelia menšie skupiny, ale ukrojujete z balíka, ktorý mohol byť na osobné ohodnotenie. Zamyslel sa niekto aj nad týmto druhým pohľadom? Naše deti, keďže chodia do väčšej školy, nemajú právo na také isté podmienky vzdelávania ako deti z menších škôl?

Opakujem – je mi jedno, koľko škôl a akých malých či veľkých chce ministerstvo mať na Slovensku. Ale aj my v školách nad 250 žiakov chceme mať rovnaké podmienky na ich kvalitné a bezpečné vzdelávanie. ■

Text bol pôvodne uverejnený na blogu denníka SME.

ZO ŽIVOTA REDAKCIE

Vlado spojil príjemné s užitočným a odskočil si do Zaježovej, kde prednášal ľuďom, ktorí sa snažia dostať environmentálnu výchovu (a myslenie) do našich škôl. ● Časť redakcie sa cez víkend (17. – 19. 3.) zapojila do programu konferencie *Učíme pre život* v Poprade. Akcia bola inšpiratívna a Vlado si konečne potykal s Bašou (poznámka redakcie: pred dvoma rokmi si na rovnakej akcii po-

tykal s Maťou a pred štyrmi s Lenkou). ● Julo v čase uzávierky začal navštevovať neďalekú cukráreň. Veríme, že na konci školského roka nebude pacientom na diabetológiu. ● Maťa s Bašou majú každý deň *Knižnú dilemu* s Martinusom. Ak vyhrajú všetky prisľúbené knihy, budú si môcť otvoriť vlastnú knižnicu. ■

Dobrý učiteľ núti deti robiť chyby

Je lekárom, vysokoškolským pedagógom a politikom. **Martin Jan Stránský** sa narodil v New Yorku. Študoval na Columbia University v NY a St. George's University na Grenade. Je odborným asistentom v odbore neurológia na Yale School of Medicine a tiež zakladateľom a vedúcim programu výmien lekárov medzi Yale University a Karlovou univerzitou. Je riaditeľom Polikliniky na Národní třídě v Prahe. Založil program, ktorý je najväčším letným programom pre študentov medicíny na svete a tiež kanceláriu

Ombudsmana pre zdravie, ktorá v Česku poskytuje poradenstvo v oblasti zdravotníckeho práva. Venuje sa procesom učenia a v školskom roku 2017/2018 bude lektorom Komenského inštitútu. Tvrdí, že dobrý učiteľ neprednáša žiakom fakty, ktoré mozog nudia, ale so žiakmi diskutuje. Rozhovor s ním viedol Juraj Hipš.

► Čo môže vedieť neurológ o vzdelávaní?

Asi to najdôležitejšie. Môže ponúknuť vysvetlenie, ako sa mozog učí. Pretože, ak vieme čokoľvek alebo chceme vedieť čokoľvek, je to závislé na neurologickom procese, ktorý ručí za to, čo sa dostane do našej hlavy, kam to dáme a ako s tým budeme vedieť pracovať.

► Je súčasná neurológia už na takej úrovni, že má tieto procesy zmapované? Vedia neurológovia, ako sa náš mozog učí?

Dnes už presne vieme, ako sa informácie dostávajú do hlavy, a to neuroanatomicky i neurofyziicky. To znamená, čo sa stane s tou-ktorou štruktúrou mozgu a ktoré časti sú dôležité pre konkrétnu úlohu. Keď vieme toto všetko, tak môžeme postupovať proti prúdu a rovno povedať, ako sa má človek učiť – čo má učiteľ alebo človek, ktorý sa chce učiť sám robiť, aby sa učil čo najlepšie. Ide o priamy neurologický proces.

► Ako má teda vyzeráť dobrá vyučovacia hodina?

Dobrá hodina alebo dobrá minúta pre mozog znamená, že mozog sa učí cez proces, počas ktorého nastá-

va učenie, to znamená cez porovnanie. Mozog registruje všetky nové informácie – či je to meno niekoho nového, fakt, otázka, myšlienka či tvár tak, že to porovná s tým, čo už vie. A pokiaľ je tam nejaký rozdiel alebo pokiaľ je to stimulujúce, tak to mozog zaregistruje a založí to na správne miesto. To znamená, že učiť sa má cez stimuláciu, porovnávanie, diskusiu a cez robenie chýb. A zároveň to aj znamená, že učenie holých faktov je absolútne nanič, pretože mozog ich nemá s čím porovnať. Nie je tam súvislosť, pre mozog je to ploché a prázdne. Mozog je totižto dobrý v tom, ako dokáže o veciach premýšľať a nie koľko faktov pozná.

► Nabádate učiteľov k tomu, aby učili svojich žiakov robiť chyby. Za chyby sa ale väčšinou v škole trestá. Ak nie som v niečom dobrý, dostávam zlé známky. Ako to v škole spraviť tak, aby chyby boli niečo, čo je vlastne žiadané?

Je to silná kultúrna a historická tradícia. Rovnako si kedysi ľudia mysleli, že svet je plochý a zemeguľa je stredom vesmíru. Dnes vieme, že spôsob učenia, akým je biflovanie alebo prednáška, kde profesor reční a ostatní si zapisujú, či skôr zapávajú, je v podstate stratou času

oproti interaktívnej výučbe, kde žiaci dostanú určité zdroje pre získanie informácií a neskôr ich využijú po svojom, aby sa okolo týchto zdrojov uskutočnila debata.

► Viete si predstaviť, ako môže takáto zmena do škôl prísť?

Musí sa robiť z obidvoch koncov – rodičia si musia uvedomiť, že to, čo bolo dobré pre nás, nemusí byť dobré aj pre naše deti. Nejako takto znie argument, ktorý často počuť: *Ja som sa takto učil, tak chcem, aby sa aj môj syn takto učil, pretože to tak bolo vždy.* Ale to je nešťastný argument. Chce to osvietenu politiku, ktorá vydá iný direktív na tom, ako sa učiť. Pritom pre učiteľov je to svojím spôsobom vlastne menej práce, pretože nepotrebnú čítať *receptúry a kuchárky*, ale môžu dať triede otázku a potom o nej diskutovať. Výučba je potom veselšia, prirodzenejšia, príjemnejšia, ale hlavne účinnejšia. Žiaci si to okamžite uvedomujú, a keď to učitelia vyskúšajú, tiež vidia, že je to účinnejšie a zábavnejšie zo všetkých strán.

► Akú školu ste zažili vy sám?

Samozrejme, vzhľadom k tomu, že už nie som najmladší, tak tiež som zažil tú tzv. *staršiu metódu*. Ale musím povedať, že tie najmenšie elementy ako *diskusia* a *kladenie otázok* som zažil už na gymnáziu. Na univerzite to bolo už bežné a na lekárskej fakulte som bol vyučený tzv. *sokratovskou metódou*, čo znamená, že na každú odpoveď odpovedá učiteľ ďalšou otázkou. On sa niečo spýtal, ja som niečo odpovedal a on sa pýta ďalej: *A prečo?* Ja som znova odpovedal a on sa pýtal ďalej: *Prečo to nemôže byť napríklad takto?* Nespýtal sa ma, koľko je nervov v ruke, ale spýtal sa ma: *Prečo sú v ruke iba tri hlavné nervy a nie päť?* *Prečo si myslíte, že sa to takto vytvorilo?* To donúti človeka uvažovať úplne inak. Koniec koncov celá naša civilizácia je založená na tom, že riešime problémy a riešime niečo neznáme.

► **Lekár teda nemusí vedieť, koľko má človek nervov, ako sa volajú...? Nie sú to nevyhnutné fakty pre jeho povolanie?**

Lekár musí myslieť takzvane *out of box*. Pretože chyby, ktoré robíme aj ako lekári, robíme preto, že nám niečo nenapadne. Pretože pacient má nejaký symptóm a my si povieme: *Áno, to je jednoznačne choroba*. Prestali sme premýšľať laterálne, so sebareflexiou čo keby to predsa len mohlo byť niečo iné, potom sa určí diagnóza zle a človek na to doplatí. V medicíne sa vždy dobrý lekár musí sústrediť na všetky možnosti a systematicky ich eliminovať. Keď učím už hotových lekárov, tak mi nesmú povedať meno ochorenia. Keď sa ich spýtam: *Čo má ten pacient?* a oni povedia: *Má vestibulárnu neuritídu*, tak im odpoviem: *Nie, začnime znovu – čo má ten pacient?* A oni povedia: *Má poruchu sluchu a rovnováhy, čo znamená, že to môže byť v uchu alebo v mozgu a na základe toho, že má toto a nemá toto, si myslím, že to má v uchu a nie v mozgu*. Systematicky sa dostanú k príčine a až potom môžu navrhnúť jednu z troch diagnóz. To dáva záruku, že začali myslieť pyramídovo. Začali myslieť zospodu hore a nie, že skončili hneď na špičke. Pretože, keď človek hneď skočí na špičku, ten spodok nepozná a dostaneme odpoveď: *No, my to tu robíme takto*.

► **Hovoríte teda, že mozog nepotrebuje v prvom rade fakty, ale potrebuje problémy.**

Potrebuje problémy, potrebuje robiť chyby a potrebuje získať skúsenosť. Pretože ak máte skúsenosť, tak posilňujete určité fázy rozhodovacieho procesu. Vidíme to u malých detí – povieme im: *Nerob to, popáliš sa*, no malé dieťa tam aj tak ruku strčí, ale potom to už znovu neurobí. Takže povedať dieťaťu: *Ak dáš ruku do ohňa, tak sa popáliš* je ako učiť čisté holé fakty. Tie chyby tam jednoducho musia byť.

► **Veľa učiteľov oponuje, že ak chce žiak diskutovať, musí vedieť najskôr fakty.**

Áno, najskôr musí vedieť fakty, ale tie fakty môže získať aj sám. Stačí mu dať knižku a povedať: *Pozri, fakty nájdeš v prvej a tretej kapitole, prečítaj si to a zajtra môžeme pokračovať*. Učenie stojí čas, je to úsilie – emočné, fyzické i intelektuálne. Najlepšie ako využiť vyučovaciu hodinu je pripraviť sa vopred, dostať od učiteľa, čo je potrebné a potom to rozobrať.

► **Nabádate učiteľov k tomu, aby žiakov testovali. No slovo test znie skôr ako trest pre žiaka než nejaký stimul. Ako môže test žiakovi pomôcť?**

Keď sa testuje na začiatku hodiny a žiak sa s tým ešte nikdy nestretol, a teda netuší, čo sa bude učiť, tak to naladí jeho mozog. Je to úplne to isté, ako keď vám poviem, že zajtra pôjdeme autom na výlet a nepoviem vám nič viac. Alebo vám ešte po-

Učiť sa má cez stimuláciu, porovnávanie, diskusiu a cez robenie chýb. Učenie holých faktov je absolútne nanič, pretože mozog ich nemá s čím porovnať.

► **Hovoríte, že mozog sa učí na základe toho, čo je možné. Čo to znamená pre vzdelávanie?**

Každý z nás si vytvorí určitý charakter, určitý spôsob reagovania a myslenia a vždy je to založené na základe predchádzajúcej skúsenosti. Najdôležitejšie sú samozrejme rané skúsenosti.

Výchova alebo ladenie mozgových trás je hlavne v detstve veľmi dôležité, a to je aj dôvod, prečo Americká pediatrika akadémia odporúča, aby deti vôbec nedostali počítače. Pretože vôbec negenerujú žiadny interaktívny proces. Sú to procesy, ktoré fungujú len na báze nejakého jednoduchého reflexu medzi dieťaťom a obrazovkou. Väčšina rodičov v tom vôbec neparticipuje. Pre neurologický vývoj detského mozgu je to však zlé.

viem, že zajtra budete šoférovať a tu máte mapu cesty. Vtedy ste hneď naladený: *Aha, takže nepôjdeme po diaľnici, ale po malých okresoch a sú tam samé klukaté cesty, takže musím byť na to miesto pripravený*. A keď sa dostanete na určené miesto, aj keď ste tam nikdy neboli, nie ste prekvapený. Ste na to pripravený, naladený a váš výsledok je lepší. Šanca, že sa vám niečo stane je menšia. Pre výučbu platí úplne to isté. Má sa testovať aj počas procesu. Po ňom je to iba ako hrubý *markér* toho, čo ste sa v procese naučili.

► **Takže dobrý učiteľ naladí mozog detí na začiatku hodiny testom, dovolí im robiť chyby a vtedy je mozog pripravený učiť sa?**

Presne. Nielenže im dovolí robiť chyby, núti ich, aby chyby robili. Pre-

tože povinnosťou učiteľa je zaistiť, aby študent vedel premýšľať o niečom, čo nevedel predtým. A jediné, ako sa ja – učiteľ môžem o tom presvedčiť, je, že vás tlačím do rohu a pýtam sa vás: *A prečo? A čo ak?* Keď konečne poviete *neviem*, tak vtedy viem, že to, čo vám poviem teraz, bude pre vás zaujímavé. A samozrejme najlepšie je, ak na základe toho, že vy neviete, sa vás spýtam: *A ako by sme to mohli zistiť? Navrhnete niečo, čo je pre mňa ako učiteľa nové.* Tí najlepší učitelia sa učia simultánne so svojimi žiakmi.

► **Veľa škôl ale chce interaktívne table, tablety alebo počítače, pretože to je synonymom modernej výučby.**

Technológia, pokiaľ ju vo výučbe využíva pracovník, ktorý tomu rozumie a vie, ako ju použiť tak, aby vygenerovala diskusiu, tak vtedy je veľmi dobrá. Nebezpečenstvo hrozí, keď si deti zvyknú na počítač a len čo v ňom prestanú hľadať fakty alebo súvislosti, tak preskočia na sociálne médiá a už sú v slepej uličke.

► **Nie ste teda za to, aby bola škola úplne bez technológií.**

Technológie predstavujú efektívny zdroj pre získanie mnohých informácií. Moja prednáška je zostavená z informácií, ktoré som z veľkej väčšiny získal najmä *skrz počítač* a zvyšok z kníh a časopisov. Väčšina časopisov je v dnešnej dobe tiež elektronická. Avšak neskôr musí človek urobiť intelektuálnu syntézu toho všetkého, a to je to podstatné, nie ostávať v sieti technológií.

► **V čom vidíte nebezpečenstvo sociálnych sietí?**

Medziludská komunikácia je založená na tom, že vidíte reakcie toho, s kým sa rozprávate. Vidíte jeho tvár, ruky, čítate jeho reč tela. A nič také na sociálnych sietach neexistuje. Takže schopnosť mladých ľudí vyjadrovať sa preukázateľne klesá. Dokonca aj IQ mladej generácie je nižšie než generácie predtým. Nevedia sa vyjadrovať a znižuje sa ich schopnosť myslieť. To je jedna vec. Druhá je, že si vytvárajú umelý svet,

v ktorom si režirujú vlastné divadlo. Kto sa im nepáči, toho zmažú. To ale nereflektuje realitu, pretože realita je o tom, že musíme vedieť reagovať a *dohadovať sa* s ľuďmi a vecami, ktoré sú nám aj nepríjemné. Takže je to len falošné divadlo. Tretie nebezpečenstvo je, že dochádza k absolútnej homogenizácii celej spoločnosti. Morálne princípy sa posudzujú na základe tzv. *virality*. Pravda už neexistuje, dôležitejšia je virálna počítačová reakcia na to, čo sa v tom svete deje. To je špička novodobého ľadovca, ktorá predstavuje veľmi dôležitý moment pre vývoj ľudského mozgu. Ten sa vyvíjal určitým smerom a zrazu, za posledných 25 rokov do tohto procesu zasiahlo niečo, čo ten proces vykoľajuje a čo má hmatateľné a neurologicky viditeľné negatívne dôsledky.

► **Nie je teda úplne šťastné, ak si na sociálnych sietach vytvárame vlastné skupiny, v ktorých nemáme žiadnych oponentov.**

Je to *falošná skupina* a keby to bolo na mne, sociálne siete by som úplne zakázal. Nikdy nevedli k ničomu, čo bolo podstatné. Aj fenomény ako *Arabská jar* alebo politické protestné hnutia sú rýchlo vytvorená bublina cez sociálne siete. Táto bublina to možno posunula na chvíľu ďalej, ale ono sa to vždy vráti k prirodzenému ľudskému tempu vývoja. Môžeme povedať, že aj *pád železnej opony* bol mediálne umožnený rýchlejšie. Ale väčšina z nás verí, že by sa to stalo skôr či neskôr. Všetci sme svedkom toho, že sa zmenil systém, ale problémy sa len prekryli. To, čo sa naoko vyriešilo, bolo len nahradené niečím iným. Zmena pokračuje pomalším tempom a bude to trvať ešte dlho, než nastane skutočná premena.

► **Zaujímalo by ma, či ako lekár – ne-**

uroológ uprednostňujete čítanie z obrazovky, čítačky alebo z klasickej papierovej knihy?

Používam všetky tri spôsoby. Samozrejme, najradšej mám papierovú knihu. Smartfón nemám, lebo čítavam zložité texty a vždy, keď je to dlhšie ako pár strán, musím *skrolovať*. Stratím tak prehľad, kde som. Ak potrebujem napríklad editovať nejaký text, tak ho rozstrihnem a zlepím to späť tak, akoby to malo byť aj v počítači. Tam to potom zmením a znovu si ho vytlačím. Mať zarámovaný vizuálny vzor daného textu je pre mozog omnoho jednoduchšie a účinnejšie, než to hľadať *v rolke toaletného papiera*, ktorý je niekde *naskrolovaný* v počítači.

► **Informácie z papiera sú pre mozog lepšie stráviteľné?**

Štúdie sa zhodli v tom, že do mozgu sa dostane priemerne o 33 % viac informácií, keď čítate z knihy, než z obrazovky. Takže bez ohľadu na sústredenie, ak si chcete viac pamätať, vytlačte si to na papier.

► **Učíte aj na prestížnej americkej univerzite, zároveň aj v Čechách alebo na Slovensku. Vidíte nejaký rozdiel medzi študentmi?**

Vidím iba rozdiely. Paradoxne, a hlavne tu na Slovensku, som videl dychtivých študentov, ktorí sú skutočne bystrí, túžia po informáciách a visia na každom slove. V Čechách je to podobné, ale nie úplne také ako tu. U vás metódy interaktívnej výučby hlboko zaostávajú. V Amerike si na to študenti zvykli a už očakávajú, že na hodinách dostanú aj určité kvantum spokojnosti a zábavy. Berú to vo výučbe ako samozrejmosť. ■

Rozhovor bol pôvodne publikovaný na portáli Čierna labuť.

Mali by záujemcovia o učiteľské štúdium robiť talentové skúšky?

Tejto otázke sme sa už v rubrike *Za a proti* venovali pred tromi rokmi. V súvislosti s dokumentom *Učiaci sa Slovensko* sa však opäť stala aktuálnou. Autori reformného materiálu totiž navrhujú, aby sa výber uchádzačov o učiteľské štúdium sprísnil formou talentových

skúšok. Podľa očakávania vyvoláva tento návrh oba druhy reakcií: súhlasné aj odmietavé. Rozhodli sme sa preto „oprášiť“ túto tému a predložiť ju čitateľom v inovovanej podobe. Podporné aj zamietavé argumenty sme doplnili a aktualizovali.

ZA argumenty priaznivcov

- ▲ Nie každý má predpoklady byť dobrým učiteľom. Je preto neefektívne investovať peniaze daňových poplatníkov do vysokoškolskej prípravy niekoho, kto túto profesiu nikdy nebude schopný vykonávať kvalitne.
- ▲ Skúšky overujúce predpoklady sa využívajú pri mnohých profesiách – napr. pri architektoch, policajtoch, vojakoch, pilotoch. Dokonca aj budúci učelia telesnej výchovy musia pri prijímacích skúškach preukázať potrebnú fyzickú zdatnosť. Prečo by teda nemali isté predpoklady preukazovať aj učelia iných predmetov?
- ▲ Ak niekto nemá predpoklady byť dobrým politológom, no napriek tomu tento odbor vyštuduje a stane sa slabým politológom, je to viac-menej jeho problém. Ak však niekto nemá predpoklady byť dobrým pedagógom a napriek tomu sa stane učiteľom, má to negatívny vplyv na mnoho ďalších ľudí.
- ▲ Skutočnosť, že dnes na fakultách pripravujúcich učiteľov študujú aj študenti, ktorí otvorene priznávajú, že o učenie nemajú záujem, pôsobí demoralizačne na učiteľov aj na tých študentov, ktorí chcú ísť učiť. Elimináciou takýchto študentov by sa zlepšila klíma na vysokých školách.
- ▲ Zavedenie talentových skúšok by s veľkou pravdepodobnosťou zvýšilo prestíž učiteľskej profesie, pretože by bol vysielaný signál, že ide o náročnú profesiu, na ktorú nemá každý predpoklady.

PROTI argumenty odporcov

- ▼ Myšlienka talentovej skúšky pre budúcich učiteľov znie zaujímavo, nie je však jasné, ako by mala vyzeráť. Pri jej koncipovaní narazíme na dva problémy: 1) museli by sme sa zhodnúť na tom, ktoré predpoklady sú pre kvalitný výkon profesie učiteľa dôležité a 2) museli by sme nájsť spôsob, ako tieto predpoklady objektívne posudzovať v rámci časovo obmedzenej skúšky. Ani jedno z toho nie je jednoduché.
- ▼ V súčasnosti pôsobí v role pedagógov široké spektrum ľudských a osobnostných typov, pričom táto pluralita je pozitívna. Nemožno vylúčiť, že po zavedení talentovej skúšky by došlo k „osobnostnej unifikácii“. Medzi učiteľmi by sa možno prestali objavovať introverti či ľudia s menej výraznou komunikáciou, ktorých pôsobenie v školách môže byť pre žiakov prínosom.
- ▼ Podrobovať talentovým skúškam 18-ročných uchádzačov o štúdium učiteľstva je priskoro. Mladý človek ešte nie je celkom vyzretý a vyprofilovaný. Na druhej strane, ak by sa predpoklady overovali až pred prijatím do práce, postupne by vznikala skupina ľudí, ktorí síce vyštudovali učiteľstvo, no pedagógmi sa stať nemôžu.
- ▼ Nemožno vylúčiť, že po zavedení talentových skúšok by výrazne poklesol záujem o štúdium učiteľstva a onedlho by vznikol problém s nedostatkom nových učiteľov.
- ▼ Zavedením talentových skúšok by sme ešte viac zúžili okruh osôb oprávnených vzdelávať a vychovávať mladých ľudí a z učiteľstva by sme urobili ešte „expertnejšiu“ činnosť. Mnohé hlasy však poukazujú na to, že škole je naopak potrebné otvoriť a umožniť žiakom učiť sa od širšieho spektra ľudí rôznych profesií.

Spracoval V. Burjan. Uvedené argumenty nemusia vyjadrovať stanovisko redakcie.

Nový žiak v triede

Príchod nového člena do zohraného kolektívu nemusí byť vždy jednoduchý. Platí to aj v triede plnej žiakov.

➤ Nasledujúci príbeh nám do redakcie poslali nešťastní rodičia malého školáka.

„Nedávno sme sa s rodinou presťahovali z mesta na dedinu. Kúpili sme tam starší dom so záhradou, pretože sme sa rozhodli začať nový život v spojení s prírodou. Zatiaľ sme však medzi miestnych veľmi nezapadli – považujú nás za mestských naivných snílkov, ktorí sa rozhodli žiť na dedine z rozmaru.

Náš syn začal navštevovať 5. ročnú miestnu základnú školu, do ktorej chodia aj deti z okolitých dedín. Tamjšie deti sa zvyčajne poznajú od škôlky a dochádzajúcich spolužiakov rýchlo prijímajú medzi seba. V prípade nášho syna je to však iné. Spolužiaci sa s ním nebavia, dokonca aj na obed sedáva pri stole sám. Je hanblivý a tichý. Keď sa žiaci na hodine majú rozdeliť do skupín, Martin nevie, kam by sa mohol pridať, a tak zostáva medzi poslednými „nezaradenými“. Zvyčajne ho potom niekam priradí učiteľka. Martin sa dobre učí, no v škole ani v susedstve nemá žiadnych kamarátov. Cítíme, že to pre neho nie je dobré. Triedna učiteľka mu povedala, že už je načase, aby si našiel nejakých

kamarátov. Tým, zdá sa, považuje situáciu za vyriešenú.“

Majú podľa vás do problému nejakú vstupovať učiteľka? Ak áno, ako? Ak nie, prečo? A čo by ste poradili Martinovým rodičom?

Väčšina respondentov si myslí, že Martinovi by mala pomôcť najmä triedna učiteľka.

” Keď do triedy prichádza nový žiak, je veľmi dôležité ho do kolektívu zaradiť, a to hlavne prostredníctvom triedneho učiteľa. Nestačí žiaka iba predstaviť, ale napríklad venovať celú triednickú hodinu zoznamovaniu pomocou teambuildingových aktivít, vytvárať priaznivú atmosféru v triede a mať o žiaka záujem. Rodičia by ho mali povzbudzovať, chváliť a veľa sa rozprávať, niekedy si prajeme kamaráta pre naše dieťa viac my ako ono samotné, je však dôležité ukázať dieťaťu ako na to, napríklad vytvárať dobré vzťahy s miestnymi ľuďmi.

Alexandra Vyskočániová

” Učiteľ je ten, ktorý má v rukách obrovskú moc. Smutné na tom je, že si to často neuvedomuje. Učiteľ je ten, kto má držať svojich žiakov pokope. V tomto prípade by mal vytvárať v triede také situácie, pri ktorých by posilnil postavenie nového či malo obľúbeného žiaka v kolektíve a slušným spôsobom „utlmil“ výraznejšie a sebavedomejšie povahy žiakov.

Luboslava Iskrová

” Triedny učiteľ je najpodstatnejší element vytvárania pozitívnej atmosféry v triede. Ak svoju moc využije, vytvorí v triede povedomie súdržnosti a vzájomnej pomoci.

Eva Martinková

” Učiteľ by sa mal snažiť včleniť žiaka do kolektívu ostatných detí. Záleží na jeho schopnostiach, či to dokáže. Viem, o čom hovorím, tiež sme sa presťahovali do iného mesta a zohratý kolektív ťažko prijme niekoho nového. Preto záleží na profesionalite učiteľa a jeho empatii.

Katarína Kocmalová

” Učiteľ sa musí o to zaujímať. Mal by sledovať, ako sa dieťa adaptuje. Niektoré deti to zvládnu rýchlo bez väčšej pozornosti, ale mnohé potrebujú pomôcť. Učiteľ môže na

vyučovaní zvolit' rôzne formy práce v skupinách, vo dvojiciach, kde násilnou formou zadá deťom úlohy, na ktorých pracujú spoločne a zároveň sa spoznávajú. Môže poveriť dvojicu nejakou dlhodobou úlohou, pri ktorej sa spriatelí. Triedny učiteľ môže zorganizovať popoludní spoločnú akciu, kde budú mať deti iné zážitky než na vyučovaní. Nemôže situáciu len zhodnotiť, že už by mal mať kamarátov.

Katarína Števcinová

„Mám veľa detí, ktoré prišli neskôr do kolektívu. Zaraďujem triednické hodiny, ako kolektív chodíme na opekačky, hráme sa rôzne hry v telocvični. Ale hlavne sa k nim správam, akoby tam boli odjakživa. Zatiaľ mi to vždy vychádzalo.

Zdenka Sekerková

„Učiteľ by mohol hneď po príchode nového žiaka poprosiť ostatných o pomoc pri jeho začlenení do kolektívu, možno by to žiaci prijali ako výzvu a snažili sa novému spolužiakovi pomôcť. Aj rodičia by mohli urobiť doma nejakú zoznamovaciu párty pre spolužiakov, kde by sa deti pri hrách uvoľnili a skôr ho prijali medzi seba.

Danka Kunstová

Časť respondentov prenecháva zodpovednosť za Martinovo začlenenie do kolektívu na rodičoch.

„Najlepšie je, keď sa presťahovanie stihne pred nástupom do školy vôbec (prvý ročník, škôlka), žiaľ, nie vždy sa to dá načasovať. Rodičia by sa čo najskôr mali zapojiť do života v dedine. Aktivita, spoločenský život sa môže dobre odradkať na akceptácii aj v škole. Keď je dieťa tiché, pomôže aj učiteľka. Dieťa je väčšinou obrazom svojich rodičov a problém môže byť v úplne inej úrovni. Dúfam, že sa mylím a intenzívnejšie zapojenie do aktivít dediny

a života v škole, je to správne riešenie.

Juraj Gonšor

„Učiteľia nemôžu nariadiť deťom, aby sa s Matkom hrali, deti mu to dajú poriadne vyžrať. Vlastne to nie je problém Matkových rodičov, ale rodičov detí, ktoré to robia. Učiteľia s tým nič nespravujú, lebo vzťahy sa nedajú umelo budovať, vtedy nie sú úprimné. Ja by som uvažovala o zmene školy v blízkom okolí. Teraz ide o citové potreby Matka a nie o prestíž a luxus rodičovského domu na vidieku.

Zuzana Mistríková

Možno by sa celá rodina mohla zúčastniť nejakých dedinských aktivít a trošku spoznať mentalitu miestnych, nájsť si rodinných známych, dieťa by sa možno cítilo istejšie. Deti v podstate kopírujú správanie rodičov. Triedna môže pomôcť, ale u rodičov vidím rezervy.

Dana Kozáková

Viacerí respondenti ponúkli niekoľko riešení na oboch stranách – ako môže Martinovi pomôcť triedna učiteľka aj rodičia.

„Určite by som ako triedny učiteľ posadil nového žiaka k „najkomunikatívnejšiemu a najprosociálnejšiemu“ žiakovi v triede. Po pár týždňoch by som menil zasadací poriadok a skúšal rôzne kombinácie. V prvých týždňoch by som sledoval, akým smerom sa uberá jeho začlenenie do kolektívu. A primerane reagoval na podnety detí. Tiež by som často komunikoval s rodičmi. Zaujímal sa o pocity nového žiaka aj rodičov. Rodičia by nemali čakať iba na učiteľku. Majú veľa očakávaní, ale už menej vlastnej aktivity. Navštívil by som susedov s koláčom v ruke, popýtal sa v okolí na rodiny s deťmi vo veku môjho syna a našiel si k nim priateľskú cestu. Najmä, ak by bolo moje dieťa tiché a utiahnuté. Mys-

lím, že socializácia v novom prostredí má byť rôznorodá, v triede, škole, na ulici, v širšom okolí. Určite nestačí čakať, treba sa otvoriť všetkým možnostiam.

Peter Humay

„Ťažko sa to posudzuje, nevieme, ako sa Martin správa ku spolužiakom. Keď som kedysi na etickej prevzala skupinu piatakov, bolo v nej dievča, ktoré ostatní odmietali. Nevybrali si ju do skupiny, tak som si ju vybrala do dvojčlennej ja. Postupne som prizývala ďalšie deti. Lady sa po čase začali lámať. Toto však nemusí byť všeobecný recept. Ale na Martinovom začlenení musia pracovať učiteľia aj rodičia. Nemožno ho v tom nechať samého. Rodičia môžu pozývať iné deti na rodinné oslavy, výlety a podobne. Ale citlivo, aby nedávali najavo svoju materiálnu prevahu.

Mária Škodová

„Učiteľ musí nového žiaka čo najviac zapájať, malými úlohami ho vtahovať do kolektívu. Napríklad: „Martinko, pôjdeš do zborovne zobrať triednu knihu. Pôjdete spolu s Paľkom. Paľko ti spraví sprievodcu, aby si nezablúdil. Je to tu ešte pre teba nové.“ V očiach ostatných i vo svojich je Martin zrazu dôležitý, lebo ide po triednu knihu a má chvíľu čas, aby spoznal spolužiaka. Učiteľ má povinnosť informovať o novom žiakovi aj kolegov. Mal by im povedať, že Martin je nespělý a že trieda ho ešte neprijala. Aj ostatní učiteľia by mu mali pomôcť – počas skupinovej práce ho pridelit' k prosociálnym deťom, s ktorými sa bude cítiť príjemne. Ak ide o dedinskú školu, bude to škola rodinného typu, kde sa pozná každý s každým. Byť rodičmi, priniesla by som na stretnutie rodičov „niečo napečené“ či pozvala deti hrať sa k nim do záhrady.

Jana Keratová

Ako začleniť nového žiaka do kolektívu

Príchod nového žiaka môže byť výzvou pre celú triedu, no najmä pre triedneho učiteľa

► Peter LENGYEL, www.edusmile.sk

➤ Migrácia žiakov medzi školami je čoraz bežnejším javom. Sťahovanie sa za prácou, rozchody a nové vzťahy rodičov, nutnosť zmeny či osídľovanie vidieckych sídel v rámci aglomerácie väčšieho mesta – dôvody sú rôzne. Podstatné však je, že do triedy prichádza žiak, ktorý by sa mal v krátkom čase zžiť s kolektívom tak, aby sa mohol naplno a bez stresu venovať vzdelávaniu.

01 Myslite na nových žiakov už skôr

Prijímanie nového žiaka nezačína dňom jeho príchodu, ale na začiatku tvorby kolektívu, keď žiaci ešte ani netušia o možnosti, že príde nový žiak. Znie to nepredstaviteľne, ale je to dôležité. Žiaci by mali vedieť už od začiatku, že takéto situácie môžu nastať a nemali by žiť v domnienke, že v triede platí nemenné vzťahové *status quo*. Aj keď je deťom niečo také veľmi ťažké vysvetliť, pretože istý stereotyp im prirodzene vyhovuje, z času na čas je potrebné aktivity posilňujúce „pohostinnosť“ zaradiť do triednických hodín. Inšpirovať sa môžete obdobím v rodičovstve medzi prvým a druhým dieťaťom.

02 Neplánujte presne, môžete mať problém

Presný počet lavíc, presný počet zakladačov, presný počet skriniek, poličiek, tričiek a iných prvkov, ktorými sa učiteľ snaží podporovať triedneho ducha, sa môže v sekunde príchodu nového žiaka stať momentom nepríjemnej situácie pre prichádzajúce dieťa, ale aj pre kolektív a učiteľa. Nový žiak v takejto triede okrem svojej snahy o začlenenie bude musieť bojovať s pocitom, že sa odlišuje aj *technicky*. Nemá miesto pre úbor, pre svoje veci, všetko je iné... Nie vždy sa totiž podarí zohnať veci v rovnakom tvare, rovnakej farbe či odtieni. Takýto žiak je potom rozpoznateľný a onálepovaný ešte dlho. Jedným z riešení je pri triednych nákupoch tvoriť rezervu 1 – 2 kusov, prípadne si poznačiť parametre vecí tak, aby sa dali vyrobiť rovnaké kópie.

03 O príchode žiaka informujte

Pokiaľ viete o prichádzajúcom žiakovi už skôr, pripravte naňho triedu. Uvedomte si však pri tom váhu svojich slov a sústreďte sa prevažne na pozitívne veci. Nerozoberajte zbytoč-

ne jeho minulosť na inej škole, jeho známky a správanie. Jeho výsledky mohli odrážať kombináciu faktorov, ktoré boli dané pre kolektív, v ktorom bol, pre učiteľov, ktorí ho učili a ich nároky. Nechajte žiakov, nech si spravia úsudok samostatne. A tvorte si ho postupne i vy.

04 Uvoľnite sa pri „audiencii“

Väčšinou je predstavenie žiaka na triednom učiteľovi. V deň príchodu asi stačí štandardné predstavenie v triede a usadenie. V krátkom čase však môžete využiť aktivitu *kreslo pre hosta*, kde by ste sa o žiakovi veselou formou mohli dozvedieť viac. Skúste to aj pri starších žiakoch. Dajte novému žiakovi možnosť dávať otázky ostatným spolužiakom. Rovnako, ako je žiak nový pre kolektív, spolužiaci sú noví pre neho. Ak ukážete snahu spoznať žiaka tak, ako on vidí sám seba (aj keď to môže byť skreslené), môžete tým získať priestor pre vytvorenie vlastnej mienky o ňom. Na konfrontáciu s realitou bude čas aj neskôr.

05 Spravte dobrý úvod

Stretnite sa, pokiaľ je to možné, s rodičmi aj novým dieťaťom *za zatvorenými dverami* a skúste zistiť podrobnosti o príčinách prestupu na inú školu, dôvodoch sťahovania a ďalších veciach, ktoré by vám mohli pomôcť začať tvoriť mozaiku súvislostí. Zamerajte sa najmä na veci, ktoré môžu

pomôcť lepšiemu začleneniu dieťaťa do kolektívu. Priblížte rodičovi aj žiakovi základné pravidlá triedy, spôsoby ospravedlňovania neprítomnosti, systém komunikácie so školou a učiteľmi. Dajte prípadne novému rodičovi domov školský poriadok (pokiaľ je funkčný a má zmysel).

06 Urobte mu prehliadku školy

Požiadajte jedného – dvoch žiakov, aby urobili v rámci vyučovania novému spolužiakovi prehliadku školy. Okrem uvoľnenia napätia, vytvoríte preňho prvé kontakty, ktoré ho posunú k ostatným.

07 vytvorte spolu plán

Sprostredkujte novému žiakovi kontakty s inými učiteľmi, ktorí ho budú učiť. Požiadajte opäť nejakého spolužiaka, ktorý ho zavedie za učiteľmi. Dbajte, aby dali kolegovia novému žiakovi presné informácie o učebniach, zošitoch, sťahovaní, skupinách a pod. Aj keď sa tento krok zdá zbytočný a komplikovaný, jeho podcenenie môže spôsobiť prvé komplikácie práve rôznymi protichodnými informáciami.

08 Akceptujte a vnímajte skupinovú dynamiku

Príchod nového žiaka môže zohrať zásadnú úlohu vo vzťahoch v triede. Pokiaľ je žiak asertívnejší alebo sa stane prirodzenou autoritou, môže to výrazne ovplyvniť vzťahy v triede. Ide o prirodzený proces, kde sú vodcovia konfrontovaní s novou osobnosťou. Učitelia aj žiaci často hodnotia práve toto obdobie ako negatívne, pretože *keď tu nebol, toto nebolo*. Treba si však uvedomiť, že ku napätým vzťahom nemusí dochádzať zo strany žiaka, napätie môžu vytvárať pôvodní žiaci, ktorí sa nevedia zmieriť s oslabením pozície v kolektíve, či s *presedlaním* kamarátov na nového spolužiaka. Učiteľ by mal v takom prípade voliť viac aktivít na spoluprácu a tímové hry. Práve v tých sa môže urýchliť proces spoznávania a vytriezvenia z prvotného ošialu.

09 Analyzujte s mierou

Neprimerané zľahčovanie situácie môže mať negatívny vplyv. Rovnaký vplyv však môže byť neustále analyzovanie vzťahov v triede. Učiteľ aj žiaci sa v nich potom zamotajú a dochádza k situáciám, kedy riešia aj banality, nad ktorými by predtým mávli rukou. Učiteľ by mal spoznať mieru, kde končí snaha pomôcť kolektívu a začína umelé ťaženie problému.

10 Priebežne sa pýtajte

Dajte novému žiakovi pocit, že sa o neho zaujímate. V prvých dňoch sa môžete na jeho pocity v novej škole pýtať denne, po týždni už menej. Samozrejme, ak chce žiak hovoriť sám, je to iné. Každopádne si raz za mesiac spolu sadnite a vhodnou formou zistíte, či je všetko v poriadku. Rovnako to však robte aj s deťmi, ktoré prišli v dôsledku jeho príchodu do nejakého konfliktu. Na spoločných akciách v škole aj mimo nej sa veľa vecí vyrieši samo.

11 Ak problém trvá dlho, kontaktujte odborníka

Ak by sa aj po dlhšom čase nepodarilo žiakovi začleniť a neustále by vznikali v triede problémy, požiadajte vedenie školy o zásah do kolektívu odborným pracovníkom. Problém môže tkvieť vo veciach a vzťahoch, ktoré by ste zo svojho zainteresovaného pohľadu nemuseli zbadáť. Potrebné je o problémoch férovo hovoriť rovnako s deťmi, rodičmi, ale aj s kolegami.

Väčšina prestupov detí z jednej školy na druhú končí dobre. Občas sú však neúspešné z rôznych iných dôvodov. Triedny učiteľ a jeho postoje sú však vždy kľúčovým faktorom úspešnosti adaptácie dieťaťa na nový kolektív a tiež opačne. ■

UČIACE SA SLOVENSKO

Minister školstva Peter Plavčan spolu s tímom externých poradcov predstavil dlho očakávaný reformný plán vzdelávania na najbližších desať rokov. Verejnosť má možnosť v priebehu nasledujúcich týždňov na webe ministerstva pripomenkovať 226-stranový dokument obsahujúci 67 cieľov a 391 opatrení pokrývajúcich oblasť predškolskej prípravy, základného, stredného aj vysokoškolského vzdelávania. Po vyhodnotení a zapracovaní pripomienok bude dokument predložený na rokovanie vlády a následne aj NR SR.

ŠTUDENTI PROTI KORUPCII

Študenti Karolína Farská, Michal Karlubík a Dávid Straka sa rozhodli 18. apríla v Bratislave zorganizovať protikorupčný pochod. Od zverejnenia výzvy svoj záujem zúčastniť sa na sociálnej sieti vyjadrilo takmer 5-tisíc ľudí. K intenzívnej diskusii o možnosti zrušenia amnestií Vladimíra Mečiara sa pripojila aj *Študentská rada vysokých škôl*. Vo svojom vyhlásení uvádza, že študenti žijú a vzdelávajú sa v demokratickej spoločnosti a chcú na trh práce a do verejného života „*nastúpiť s pocitom istoty, že štát plní svoje základné funkcie a že štátne orgány a štátne inštitúcie sú tu pre občana, a nie naopak.*“

KARIÉROVÉ PORADENSTVO

Branislav Gröhling upozornil na to, že žiaci a ich rodičia nie sú dostatočne informovaní o kvalite stredných škôl. Na jeho kritiku odpovedal rezort: „...*kariérové poradenstvo je na základe školského zákona súčasťou výchovného poradenstva*“ a v školách sa mu venujú výchovní poradcovia. *Asociácia výchovných poradcov* vyzvala vládu k prijatiu opatrení na zavedenie *kariérovej výchovy* ako priezbovej témy vo všetkých ročníkoch ZŠ. Žiadajú, aby bol výchovným poradcovi poskytnutý dostatočný čas a podpora, aby mohli kariérové poradenstvo každému žiakovi poskytovať najneskôr od 7. ročníka ZŠ.

Nadané deti sú potenciál, ktorý prehliadame

O nadaných deťoch veľa počúvame i čítame. No vieme ich podchytiť tak, aby z nich vyrástli šťastní ľudia?

► Zuzana GRÁNSKA, zakladateľka portálu eduworld.sk

Štatistiky hovoria, že v Európe je nadané každé piate dieťa. Tieto deti však potrebujú vhodné podmienky, aby dokázali svoje nadanie rozvíjať a aby mohli byť neskôr pre svet užitočné. Vo väčšine krajín ich ale stále prehliadame a v triedach im venujeme najmenej pozornosti.

Vysoké IQ a „iné“ správanie

Ani samotní odborníci nemajú jasno v tom, ako tieto deti správne označovať. Niektorí tvrdia, že nadanie má každý z nás, a preto sa radšej prikláňajú k pomenovaniu „*deti s vysokým potenciálom*“. Bez ohľadu na pomenovanie tejto skupiny detí, mnohí stále nevedia, o aké deti vlastne ide. Jedna z najstarších definícií hovorí, že sú to deti, ktoré sú v porovnaní s ich rovesníkmi intelektuálne popredu. Podľa českej pedagogičky a terapeutky Moniky Stehlíkovej,

ktorá sa venuje nadaným ľuďom, nadanie nie je iba o vysokej inteligencii. Tieto deti majú okrem vysokého IQ aj inú osobnosť, a to sa premieta i do ich správania.

A ako najľahšie navonok spoznáte nadané dieťa? Prvé indície, ktoré napovedajú, že oproti vám stojí takéto dieťa, sú záujmy netypické pre jeho vek, časté otázky, vysoká senzitivnosť, rozsiahla slovná zásoba, neochota podriaďovať sa autoritám či odlišné správanie v porovnaní s rovesníkmi. Často sú dokonca aj samotnými psychológmi, ktorí nemajú skúsenosti s nadanými deťmi, alebo učiteľmi, mylne označované za sociálne alebo emocionálne nezrelé. Aj to je jeden z dôvodov, prečo sa im bežne nedostáva podpory pri rozvoji ich talentu. Nadané deti v tomto prípade nielen stagnujú, ale problémy s nimi v dôsledku toho narastajú.

Tí, čo dokážu meniť svet

Celý svet má obrovské množstvo problémov, napätie vo svete narastá a dopyt po výnimočných ľuďoch, ktorí vidia svet inak a dokážu v budúcnosti tieto komplexné problémy riešiť, bude rásť. Viacerí odborníci tvrdia, že práve nadané deti by mohli byť kľúčom k náročným riešeniam, ktoré nás v budúcnosti čakajú. Nesmieme ich však prehliadať. Už aj Európa si začína uvedomovať problematiku podceňovania talentovaných detí a vníma, že rozvoju ich potenciálu sa nevenuje dostatočná pozornosť. Riaditeľka školy pre mimoriadne nadané deti Jolana Laznibatová sa venuje týmto deťom už 25 rokov. Aj ona upozorňuje na to, že nadané deti sú strategickým bohatstvom každej krajiny a musíme im venovať zvýšenú pozornosť. Podľa jej slov práve ony totiž môžu vyriešiť najväčšie ťažkosti sveta.

Akcelerované vzdelávanie a rôzne iné prístupy

„Dnešní učitelé vůbec nie sú pripravení na vzdelávanie nadaných detí. Na fakultách dostávajú úplne minimum poznatkov, ako pristupovať k takýmto deťom. Nie je to komplexný prístup,“ upozorňuje Jolana Lazniatová.

V bežných triedach sú podľa nej nadané deti na poslednom mieste. Pozornosť sa prioritne sústreďuje na tých, ktorí sú pozadu. Aj nadané dieťa by však potrebovalo zvýšenú pozornosť, lebo je naopak veľmi popredu. V rámci triedy to ale učitelia identifikujú ako najmenej závažný problém. A tak každý deň mrháme potenciálom, ktorý máme priamo pod nosom. Žiadny učiteľ by sa nemal zabúdať pýtať: *Ako dokážem byť užitočný deťom, ktoré už vedia to, o čom chceme s nimi dnes hovoriť?* – upozorňuje profesor Scott Peters z University of Wisconsin-Whitewater.

Nedávna rozsiahla štúdia z Northwestern University mapovala prieskumy o talentovaných deťoch za posledných 100 rokov. Opäť potvrdila zistenia, že venovať sa nadaným deťom je dôležité a dokážu to robiť učitelia na každej škole, ak im povieť ako. Nevyžaduje to žiadne extra peniaze, práve naopak – podpora talentov dokáže krajine peniaze ušetriť! Stačí do bežného procesu správne implementovať vhodné prístupy. Mnohé z nich učitelia poznajú, iba sa bežne nevyužívajú. Ide o akcelerované vzdelávanie známejšie ako preskakovanie ročníkov, skorší nástup do škôlky, školy, na univerzitu. Alebo vytváranie skupín, ktoré nadaným deťom umožnia podávať významne

vyššie výkony ako deťom v bežných triedach. Zároveň pre učiteľov bude učenie jednoduchšie, pretože tieto deti sú motivované a zaujaté informáciami, ktoré sú pre nich nové. „Pokúsme sa vyhnúť učeniu detí o tom, čo už dávno vedia. Tento cieľ možno dosiahnuť práve zoskupovaním porovnateľne nadaných detí a akceleračným vzdelávaním,“ tvrdia v závere rozsiahlej štúdie jej autori.

Nadané deti sú často mylne označované za sociálne alebo emocionálne nezrelé.

Ako deti zaradovať do skupín

Žiaci sa môžu v škole zoskupovať rôznymi spôsobmi, aby podávali výkon, ktorý je pre nich prirodzený. Autori štúdie uvádzajú štyri hlavné typy spájania nadaných detí.

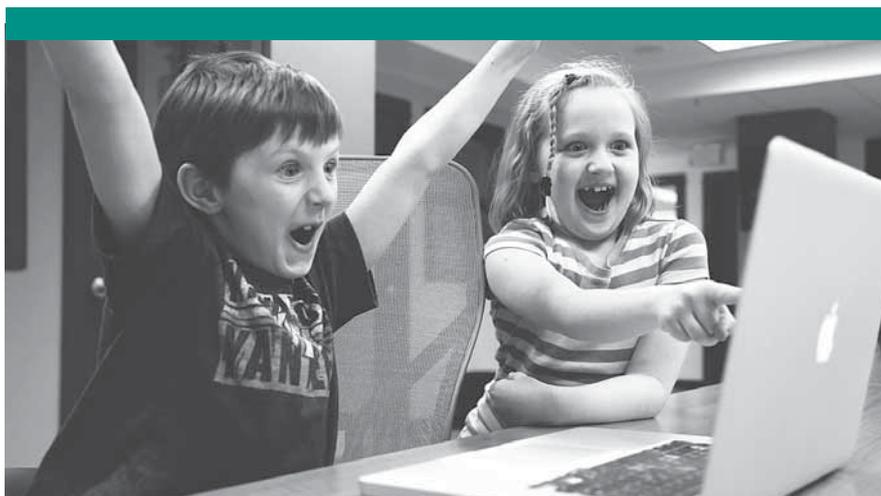
- ▶ Vytváranie skupín v rámci ročníka: ide o priradenie žiakov navštevujúcich určitý ročník k jednej z troch skupín, ktoré môžu byť vytvorené napríklad podľa podávaného akademického výkonu – vysoký, priemerný, nízky.
- ▶ Vytváranie malých skupín v rámci triedy: táto forma vytvárania skupín je najčastejšie využívaná na základných školách. Učiteľ roztriedi žiakov na menšie vyrovnané skupinky, a to na základe akademického výkonu alebo schopnosti učiť sa.
- ▶ Vytváranie predmetových skupín

v rámci viacerých ročníkov: tento typ zoskupovania detí na školách sa týka žiakov rozličných ročníkov, ktorí sa spoločne učia určitý predmet, pričom sú tieto deti charakteristické rovnakým potenciálom učiť sa.

- ▶ Špeciálne skupiny: niektoré nadané a talentované deti majú možnosť byť zaradené do špeciálnych programov, ktoré sú zostavené priamo pre ne.

Nadaný a nešťastný?

V nadaní nesmieme vidieť problém. Ak sa pýtate rodičov alebo učiteľov nadaných detí: *Je nadanie požehnanie?* – súhlasne prikývnu, no jedným dychom dodajú, že život s týmto darom je náročný. V bežnom živote sa stáva nadanie i problémom. Je to jednoducho istá odlišnosť. A podobne, ako každá iná, aj ona so sebou prináša pre jeho nositeľov negatíva. Namiesto podpory a upriamovania pozornosti na pozitíva talentu sa často sústreďíme práve na negatíva, ktoré so sebou prináša. Mnoho nadaných ľudí preto priskoro stráca pevnú pôdu pod nohami a nevie nájsť v živote svoje miesto. Celý život sa trápia, ako najlepšie zapadnúť a nevytrčať z davu. Snaha splynúť s davom z nich podľa Moniky Stehlíkovej robí časom nešťastných ľudí. Túžba po pokojom živote so sebou prináša to, že nadaní menia svoje prirodzené správanie a svoju osobnosť, aby boli „normálni“. Aj to je dôvod, prečo mnohí z nich nikdy nakoniec nevyužijú naplno svoj veľký potenciál. Skutočne z nich uspeje len určitá časť. Zvyšok tvoria tí, ktorí neboli vedení k tomu, aby rozvíjali svoj potenciál a aby ho považovali v živote za svoju výhodu a jedinečnosť. Nadané deti by podľa Moniky Stehlíkovej mali správne a včas porozumieť svojej odlišnosti, aby dokázali tento potenciál využiť a uspieť. Ak dokážeme takéto deti nasmerovať v rodinách a školách na správnu cestu, práve ony môžu byť o pár rokov tými, ktorí budú meniť svet k lepšiemu. ■

Aj dobročinnosť patrí do školy

Bývam kúsok od základnej školy a nedávno som bola svedkom rozhovoru mamy a asi 11-ročného dievčatka.

„Nikomu dnes nepomáhaj ani nerad' pri tom projekte, staraj sa o to, aby si mala plný počet bodov. Život je tvrdý, treba bojovať za seba,“ stihla žena dcére odovzdať „životnú múdrosť“ skôr, ako sa školáčka stratila vo dverách školy.

Všetci rodičia chcú pre svoje deti to najlepšie. Snažia sa, aby z nich vyrástli úspešní ľudia. A preto niektorí tlačia na to, aby boli deti už od malička cieľavedomé, súťaživé, dravé, a to na úkor hodnôt ako humánnosť, pokora, empatia a ohľaduplnosť k druhým.

Práve škola môže byť miestom, kde v sebe deti tieto vlastnosti objavia, „ohmatajú“ a postupne rozvinú. Pretože tak, ako sa trénuje písanie, čítanie či počítanie, dá sa už od základnej školy rozvíjať aj výchova k charite, filantropii a pomoci druhým.

Veľmi si ceníme, že mnohí z vás – učiteľov – sú v tomto smere aktívni. Či už v každodennom kontakte so žiakmi alebo v organizovaní prednášok a rôznych besied. Na ne čoraz častejšie požívajú učiteľia zástupcov neziskových organizácií, ktorých práca má pre druhých zmysel. Neraz je vyhlásená zbierka priamo medzi žiakmi na podporu niektorej z nich. Výška vyzbieranej sumy pritom nie je to, o čo tu skutočne ide.

Tieto aktivity si vážime, pretože majú obrovskú pridanú hodnotu – dávajú totiž našej spoločnosti šancu, že vychováte generáciu, pre ktorú veta „život je tvrdý“ nemusí prvoplánovo znamenať „staraj sa o seba“, ale naopak „pomôž, keď to niekto naozaj potrebuje“. ■

► Zuzana AMBRO
riaditeľka OZ ČERVENÝ NOS
Clowndoctors

Keď za mnou prišli žiačky s tým, že chcú spraviť niečo dobré pre deti a chceli by pre ne vyzbierať peniaze, dostal som sa do rozpakov. Peniaze ponúkajú jednoduchý spôsob, ako si kúpiť pocit, že som niečo spravil. Okrem toho tu bola aj moja skepsa, ako budú peniaze použité. Zhovárali sme sa spolu a dospeli k tomu, že pomoc by mala byť konkrétnejšia a ideálne by bolo, ak by sme nad ňou mali kontrolu. Nápad čítať chorým deťom sa javil ako vyhovujúci. Čas v nemocnici sa vlečie pomaly a každý, kto pomôže zabudnúť na chorobu, bude záchrancom a trochu aj liečiteľom. Žiačky šli do nemocnice, no vrátili sa sklamané.

Nadšení žiaci, skeptický učiteľ

Žiacke nadšenie je vzácné, nechcel som ho premrhať, no ani na môj *ma-íl* nemocnica nereagovala. Našli sme teda náhradné riešenie – čítanie sme presunuli do škôlky a žiaci tam chodia čítať dodnes. Keďže ide o budúce učiteľky, objavil sa ďalší cenný rozmer – dobrovoľná prax. Prebojovali sme sa cez strach z prvého čítania, hľadali spôsoby, ako deti utíšiť, ako sa lepšie pýtať, ako pracovať s rôznorodou vekovou skupinou, vyberali sme vhodné knihy. Na hodinách sme sa nerozprávali teoreticky, ale rozoberali sme problémy z hodín čítania. Ozvala sa nám aj nemocnica. Nezabudli na nás. Rozbiehali veľký projekt – *Krajší deň*, hľadali dobrovoľníkov na spríjemnenie času detským pacientom. Mal som obavu, keď som oslovil aj ostatných žiakov našej školy. Avšak záujem bol veľký.

Žiaci rástli, keď sa k nim pri zaškolovaní správali ako k dospelým. Ma-

li vlastné menovky a mýlili si ich so zdravotníckym personálom. Niektorých žiakov vyradil nesúhlas rodičov s prácou v nemocnici. Prvotné autorky nápadu zas vek, lebo nemali ešte 16 rokov. No 27 žiakov ostalo. A naučilo sa veľmi veľa. Trénovali čítanie s porozumením, keď podpisovali zmluvu. Museli sa naučiť zodpovednosti a dodržiavaniu termínov. Naučili sa pracovať a komunikovať v skupinách, zvládnuť odmietnutie detí a nevnímať ho ako odmietnutie seba. Nesmeli zabúdať, že do nemocnice nechodia kvôli sebe, prioritou sú pacienti. Komunikovať bolo potrebné aj s rodičmi, ktorí deti sprevádzali a nedôverčivo sledovali žiakov.

Prípravy zo školy odrazu dostali zmysel. Zistili sme, že niektoré zručnosti si vyžadujú tréning, keďže na deti s kanylami a na naše emócie sa vopred pripraviť nedá.

Aj učiteľ sa učí

Väčšina elitných škôl sa snaží vytvoriť programy, v ktorých sa pracuje s mäkkými zručnosťami žiakov. Pracovať na ľudskosti je nesmierne ťažké. Ako sa dá vytvoriť taký plán, aby sme sa stali citlivejší k druhým ľuďom a neskončilo to pri frázach? V našej škole sa nad tým netrápili učiteľia, vytvorili si ho žiaci sami. Miesto jednej hodiny žiaci ostávajú v nemocnici tri, volajú ma, lebo nestíhajú obehnuť všetkých ľudí. A rozhovor so žiakmi a najmä počúvanie, čo v nemocnici dokázali, je pre mňa zážitkom. Už nie som skeptický k dobrovoľníctvu a vďaka svojim žiakom som aj lepším človekom. ■

► Marián KIČINKO
SSOŠ DSA Trebišov

Foto: Magda Haburová

Pozývame vás na 4. ročník neformálnej konferencie

cesty k dobrej škole

piatok 26. mája 2017, Bratislava

Tohtoročná téma:

Škola a sloboda – ide to dokopy?

- ▶ **rečníci**, ktorí vám nasadia chrobáka do hlavy
- ▶ **videá**, ktoré vám otvoria oči
- ▶ **workshopy**, ktoré vás zaktivizujú
- ▶ **skúsenosti**, ktoré vás povzbudia
- ▶ **stretnutia**, ktoré vás obohatia

Prihlasovanie bude spustené 10. apríla. **Kto sa prihlási do konca apríla, ušetrí!**

www.cestykdobrejskole.sk

Konferenciu organizuje n. o. DOBRÁ ŠKOLA v spolupráci s Komenského inštitútom

Učiteľ moderuje a usmerňuje

Televízne kanály sa hemžia moderátormi: jeden nevie nič o téme, druhý nevie počúvať, tretí v podstate nevie hovoriť. Skrátka, každý má svoju špecialitu. Sú však i výnimky, napríklad Marek Eben. Skvele pripravený kladie otázky a vedie svojho hosťa tak, aby práve on bol hviezdou večera. Samotný Eben zostáva v úzadí, aj keď je to práve on, kto sa svojím dielom najviac pričínal o úspech celej relácie. Evidentne veľmi dobre ovláda piatu zásadu *Riadeného Aktívneho Učenia*.

Učiteľ v R·A·U je totiž vo veľmi podobnej pozícii: jeho úlohou je urobiť zo žiakov *hviezdy večera*. Zdanlivo iba sem-tam položí otázku a prehnane povedané, dáva pozor, aby sa nikomu v triede nič nestalo. Žiaci sú tí, na ktorých sa upriamuje pozornosť. Ale všetko je to možné len vďaka perfektnej príprave učiteľa, ktorá prebieha mimo vyučovacej hodiny. Ak poznáte skvelé skratky *PPČ* a *NPČ*, tak vyjadrené pomocou nich je ťažisko práce učiteľa práve *NPČ* (nepriama pedagogická činnosť).

NPČ v sebe zahŕňa poznanie a zvládnutie:

- ▶ triedy a každého žiaka, jeho silných a slabých stránok,
- ▶ odbornej stránky predmetu,
- ▶ didaktiky predmetu,
- ▶ rôznych metód a foriem práce na hodine,
- ▶ psychológiu jednotlivca a kolektívu.

Z tohto všetkého potom učiteľ *namiňuje* kokteil vyučovacej hodiny, ktorý mu umožní „len tak postávať v úzadí a sem-tam položiť nejakú tú otázku“. Umožní učiteľovi pripraviť aktivity tak, aby zodpovedali schopnostiam a vedomostiam žiakov, aby boli pre nich vzrušujúcou cestou k poznaniu, po ktorej nadšene kráčajú (a občas aj bežia). A čo je najdôležitejšie, aby na nej čo najmenej potrebovali jeho zasahovanie. ■

▶ Zuzana a Peter BERO

Siedmak Lukáš v škole veľa chýba. Zvyčajne sa prechádza po ulici s cigaretou v ústach. Keď sa na hodine ukáže, buď spí na lavici, alebo vyrušuje. Je drzý, bez rešpektu. *Taký grázel*, povedali by ste si.

Človek je tajomstvo

Raz som do Lukášovej triedy priniesla gitaru, aby si deti vyskúšali na nej zahrať. Išla z ruky do ruky. Každý to chcel skúsiť, keďže nikto z nich dotedy gitaru v ruke nemal. Založila som aj krúžok hry na gitare, no žiadny hudobný objav sa nekonal. „*Rómovia sú hudobníci*“ je len ďalší stereotyp. Síce pozitívny, ale zavádzajúci. Jedinou výnimkou bol Lukáš. Ten vedel na gitare hrať, odkedy ju mal prvýkrát v rukách. Keď som mu ukázala nejaký akord, hneď ho vedel zopakovať. Vtedy som si uvedomila, aký je skutočný význam slovného spojenia „*hudobný nástroj*“ – gitara bola pre Lukáša nástroj, pomocou ktorého robil hudbu. Bol talent.

Pod', čítaj mi!

Na hodine v Lukášovej triede som zadala prácu s textom. Nastal pokoj, len Lukáš nie a nie začať. Nechájala som to: viackrát som mu pomohla, vedela som, že ma akceptuje, tak prečo vyrušuje? Podišla som k nemu. „*Pod', čítaj mi!*“ vyzvala som ho potichu. Pozrel na mňa, potom na papier a začal čítať. Bola som otrasená. Čítal na úrovni prváka. Niektoré písmená si

mýlil, niektoré nepoznal, vymýšľal si slová. Čítal s nechuťou, azda i zahabnením. Ako sa má zapájať do hodiny, keď je čítanie nad jeho sily? Je vlastne pochopiteľné, že vyrušuje. Ako sa vôbec dostal do siedmej triedy, keď nevie čítať?

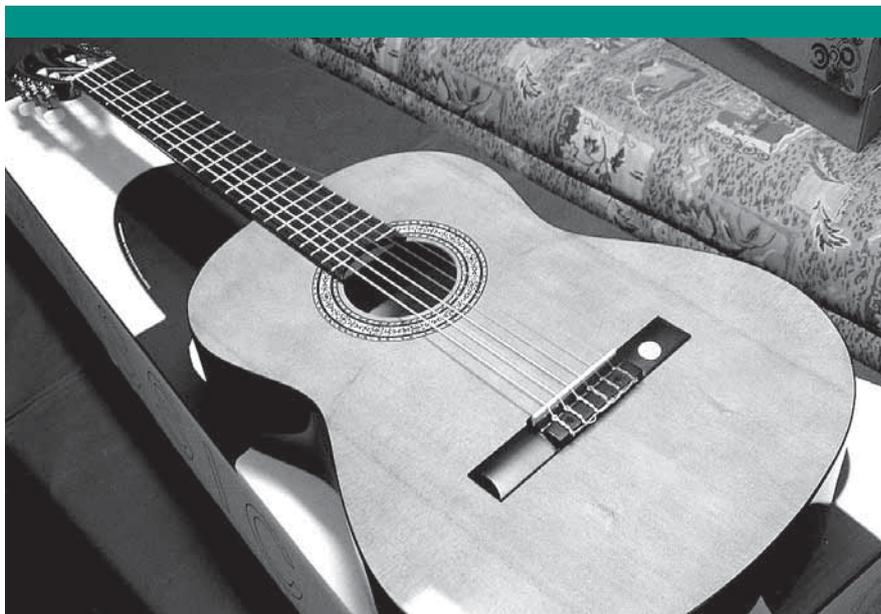
Každé dieťa má svoj príbeh

Lukáš si rád vyhľadával pesničky na internete. Videla som, že má na USB kľúči skladby s menom svojho otca. „*Môžem si to vypočuť?*“ Dovolil. To hrá jeho otec s dedom. Ešte dávno. Teraz žije jeho rodina na okraji komunity, ostatní sa od nich dištancujú. No o tom som sa s Lukášom nerozprávala. Pýtala som sa ho na hudbu v jeho rodine. Spomenula som si, ako v jeho rukách gitara hrala sama. Zrazu som mala pocit, že tohto človeka vidím jasne. „*Lukáš, veď ty musíš byť hudobník!*“ nezdržala som sa. Nepovedal nič, len sa usmial, pomaly a smutne.

Vie ešte niekto o jeho hudobnom talente, alebo ho všetci učitelia majú len za *grázla*? Čo čaká tohto chlapca v budúcnosti? Koľko je takých Lukášov? Tieto páľčivé otázky mi vírili hlavou.

Každé dieťa má svoj príbeh. Nech sa javí akékoľvek, v každom je skrytý potenciál. Ak na to rodina nestačí, tak kto, ak nie učiteľ, pomôže deťom objaviť a rozvíjať ten ich? ■

▶ Slávka HEŽELYOVÁ
Teach for Slovakia

There are five exciting ways to bring the world into your classroom:

Virtual Field Trips

Skype Lessons

Skype Collaborations

Mystery Skype

Guest Speakers

„Zoberte svojich študentov na dobrodružnú výpravu, bez toho, aby ste opustili triedu. Navštívte expertov, odborníkov po celom svete.“

Samozrejme, je vždy lepšie s deťmi ísť a zažiť exkurziu osobne, môcť sa dotknúť histórie, vynálezu a pod. V súčasnej dobe nám technológie prinášajú nové možnosti a sú prirodzenou súčasťou nášho života. Prečo ich teda nevyužiť a nepokázať na to, ako nám môžu pomôcť?

Virtuálne exkurzie, ktorým sa budem venovať, sú vždy popísané, obsahujú obrázky, videá, podľa ktorých sa môžete dozvedieť viac o obsahu, cieľoch a pre ktoré vekové kategórie sú uvedené aktivity vhodné. Virtuálne exkurzie možno realizovať v základnej škole, strednej škole, dokonca sa odvážim povedať, že aj na vysokej škole. Ak časovo niektorá exkurzia vychádza na večernú, či dokonca nočnú hodinu, prečo si neurobiť noc v škole, v knižnici a nespojiť to aj s inými aktivitami?

Výprava do srdca džungle

Medzi veľmi obľúbené v rámci exkurzií patrí ponúkaná exkurzia s názvom *Night Zookeeper Field Trip: The Jungle of No Return*. Táto exkurzia vás uvedie hlboko do srdca magic-

kej noci v ZOO. Na tajomné a úžasné miesto, ktoré môže byť aj nebezpečné, ak nevíete, čo vás čaká za

ďalším rohom, čo sa skrýva za stromom pred vami... Okrem toho, že sa dozviete niečo o magických zvieratách, táto exkurzia bude inšpirovať vašich študentov písať najlepšie dobrodružné príbehy, čo je aj cieľom tohto projektu, aby podnietil v študentoch ich predstavivosť aj vďaka príbehom, ktoré si vypočujú v priebehu exkurzie.

Navštívte nemocnicu pre korytnačky

Môžete navštíviť *Stanicu pre záchranu korytnačiek*, ktorej sa podarilo zatiaľ úspešne liečiť a vrátiť späť do mora viac ako 1 500 morských korytnačiek od svojho založenia v ro-

ku 1986. Okrem základných informácií o morských korytnačkách sa dozviete rôzne rehabilitačné techniky, terapie, ako dlho trvajú operácie na ich záchranu a iné. Samozrejme, máte možnosť sa pýtať a dozvedieť ešte viac. V tomto prípade môžete využiť nielen anglický jazyk, ale aj nemecký alebo španielsky.

Ak sa chcete dozvedieť niečo o *Národnom parku Badlands* – Kde to je? Čo tam je? Nech sa páči, máte možnosť pýtať sa, vypočuť si informácie od paleontológov, biológov či geológov.

Zoznámete sa s Pocahontas

Pocahontas and the Powhatan Indians – tento raz niečo z histórie. Aký bol život vo Virgínii pred tým, ako sem prišli prví usadlíci? Študenti budú identifikovať rôzne prírodné zdroje, ako pracovali, žili. Čaká ich diskusia o Pocahontas a o mýtoch spojených s jej životom.

Pri týchto aktivitách spájate hneď niekoľko predmetov: anglický jazyk, v niektorých prípadoch aj nemecký jazyk, španielsky jazyk, informatiku a podľa témy, obsahu exkurzie napríklad aj dejepis, fyziku, prírodovedu, literatúru a iné.

Predstavených je len pár tipov, ktoré môžu žiaci vďaka Skype a stránke <https://education.microsoft.com/skype-in-the-classroom/virtual-field-trips> zažiť. Treba sa prihlásiť na stránku <https://education.microsoft.com/>, čo je zadarmo. A potom už len ísť na možnosť *Skype in the Classroom – Virtual Field Trips* a pozerieť, vyberať, zaregistrovať sa. ■

► Ľubica BEZEKOVÁ, MIE Expert,
ZŠ s MŠ v Pliešovciach

o vyspelosti Slovanov v podobe archeologických nálezov slovanských hradísk a hradov. Neznámy bavorský historik z 9. storočia vo svojej kronike popisuje až 15 hradov v Čechách, 30 na Morave a 5 v Bulharsku.

Čudné zvyky Slovanov

Z pohľadu niektorých ľudí však poskytujú svedectvo o nízkej vyspelosti Slovanov určité čudné zvyky. Písal o nich napríklad arabský diplomat Ahmad Ibn Fadlán z 10. storočia. Podľa neho slovanské ženy z Volžského Bulharska po smrti svojho manžela súložili so všetkými mužmi vo svojej komunite a potom aj s jeho šiestimi najbližšími mužskými príbuznými. O inej zvláštnosti vypovedá vo svojich cestopisoch arabský vzdelanec Al-Masudi, ktorý precestoval územia súčasného Ruska, Bieloruska a Ukrajiny v 10. storočí. Slovania z týchto krajov vraj považovali panenské nevesty za nepríťažlivé a dokonca schvaľovali cudzoložstvo v prípade dlhodobej choroby jedného z manželov či neplodnosti. Riadili sa tiež tradíciou *snochačestva*, podľa ktorej mohol mať so synovou manželkou pohlavný styk jej svokor a deti splodené z tohto spojenia boli považované za právoplatných potomkov ženícha v prípade, že bol ženích nedospelý alebo dlhodobo chorý. Ani uvedené tradície však nesvedčia o nízkej vyspelosti Slovanov, keďže zvyky podobné *snochačestvu* nachádzame už u Sumerov alebo u vzdelaných Angličanov, kde mali právo prvej noci, čiže právo milovať sa so ženíchovou nevestou počas svadobnej noci ako prví králi a vládcovia panstiev. Vzdelanosť Slovanov teda zrejme bola na oveľa vyššej úrovni, než je všeobecne známe prostredníctvom školského vzdelávacieho systému.

Veď ako upozorňuje Jonáš Záborský: „*Starých Slovanov nemáme sebe ani v pohanstve predstavovať ako dávkych kaukazských divochov. Ba boli vzdelanejší než ich obracatelia na vieru kresťanskú, pokým ich závistiví Nemci nevytisli od mora, nezničili ich tržbu, nerozkotali ich dŕžavy.*“ ■

Akí vzdelaní boli Slovania?

O vzdelanosti, písme, zvykoch a tradíciách starých Slovanov

► Pavol IČO

Učítelia dejepisu často predstavujú žiakom Slovanov ako národ jednoduchých roľníkov, podstatne zaostalejší oproti iným civilizáciám.

Slovania v kronikách

Historické kroniky a archeologické nálezy však svedčia o niečom inom. Podľa zmienok v Chrabrovom spise z konca 9. storočia *O písmenách* Slovania používali znaky podobné písmu už v čase pred prijatím kresťanstva. Išlo o črty a zárezy, pomocou ktorých počítali a veštili. Tento systém znakov spomína i stredoveký biskup T. Merseburský vo svojej kronike, kde opísal ostrov Rujana v Baltickom mori, obývaný Slovanmi. Tvrdí, že na ostrove bola vybudovaná slovanská svätyňa, v ktorej sa nachádzali „*modly s vyrezanými menami bohov*“. J. Záborský zachádza ešte ďalej, keď vo svojich *Dejinách uhorského kráľovstva* uvádza, že Slovania poznali písmo a stavali *podivné chrámy* a venovali sa obchodovaniu. V uvedenom diele vyslovuje názor, že starí Slovania „*boli vtedy asi to, čo teraz Angličania.*“ A tak ako každá

vyspelá kultúra mali i svoje tradície. Ako prvý sa o pohanských rituáloch Slovanov zmieňuje byzantský historik Procopius, autor knihy *Historia Arcana* z prvej polovice 6. storočia. Vďaka nemu vieme, že Slovania uznávali

---

Vzdelanosť Slovanov bola na vyššej úrovni, než je známe prostredníctvom školského vzdelávacieho systému.

---

ako najvyššieho boha Perúna – tvorcu blesku. Okrem toho uctievali i ďalších bohov, rieky, nymfy a démonov. Procopius v spomenutom spise hovorí aj o veľkej demokratickosti slovanskej spoločnosti.

Fragmenty slovanských tradícií, na rozdiel od pôvodného písma Slovanov, napokon pretrvali až dodnes, napríklad v podobe vynášania Moreny, veľkonočných symbolov či slávenia zimného slnovratu – slovanského sviatku *Kračún*, ktorý pripadá na obdobie Vianoc.

Máme však aj iné, nezvratné dôkazy

5 DÔVODOV

prečo sa prihlásiť do Komenského inštitútu

Do nového ročníka opäť hľadáme odvážnych učiteľov, riaditeľky, zástupcov aj budúcich pedagógov. Pripojte sa k inšpiratívnym učiteľom a učiteľkám, ktorí majú odvahu robiť veci inak.

01 Budú vás učiť špičkoví lektori zo sveta aj zo Slovenska

Neurológ z Yale university vám ukáže ako funguje ľudský mozog a ako najlepšie sa učí. So psychologičkou budete hľadať svoju pedagogickú víziu aj hranice moci, naučíte sa riešiť konflikty v triede, zostaviť si zážitkové vyučovanie, podporovať rešpektujúcu komunikáciu v triedach alebo aj techniky na rozvoj kritického myslenia. Komenského inštitút ponúka pedagógom ročný bezplatný vzdelávací a zároveň praktický kurz pozostávajúci z týždňovej letnej školy, 4 víkendových workshopov a online stretnutí.

02 Stretnete sa s učiteľmi, ktorí sa navzájom vedia inšpirovať, podporiť sa a veria, že vynikajúce školy tvoria vynikajúci učitelia

V súlade s našou víziou spájame a podporujeme pedagógov, ktorí sa

neboja pracovať na sebe, experimentovať a vo svojich študentoch postupne prebúdzajú ducha slobodného myslenia a rozvíjajú pocit osobnej zodpovednosti. Každoročne do Komenského inštitútu prijímame len 20 pedagógov, pretože kladieme veľký dôraz na individuálny prístup.

03 Každý učiteľ od nás dostane grant na realizáciu svojho vlastného školského mikroprojektu, ktorým ukáže, aké zmeny vedia robiť samotní učitelia zdola

Aj vás unavuje veta, že sa nič nedá? Máte predstavu ako slovenské školstvo smerovať? Ukážte svojim konkrétnym príkladom, ako môžeme školstvo meniť k lepšiemu. Komenského inštitút je inšpiratívny priestor, v ktorom získate vedomosti a zručnosti na odštartovanie praktickej školskej reformy. Ako?

Lenka už v škole nerozdáva známky. Jozef naučil deti kriticky myslieť na hodinách fyziky. Dadkini deviataci si vedú sami uvariť zdravé jedlo aj vystavať bylinkovú špirálu. Katkine hodiny angličtiny sa viac podobajú na cestu okolo sveta. Druhá Katka vybudovala *escape room* v átriu školy –

učiť sa tam môžu aj biológii. Tomáš chce, aby jeho žiaci vedeli, v čom sú dobrí. Tvrdí, že škola by mala vytvárať priestor práve pre takéto skúsenosti a témy (ďalšie inšpirácie nájdete na: www.komenskehoinstitut.sk).

04 Štúdium na Komenskom inštitúte je vďaka donorum bezplatné

Naši firemní partneri aj súkromní darcovia považujú vzdelávanie za jednu z priorít tejto krajiny. Vďaka nim je ročné štúdium pre všetkých učiteľov bezplatné.

05 Program sa koná pod záštitou prezidenta SR Andreja Kisku

Prezident Slovenskej republiky oceňuje prácu všetkých učiteľov, ktorí aktívne zlepšujú naše školstvo. Preto prevzal záštitu aj nad našim programom, lebo práve takíto učitelia sa tu stretávajú.

Komenského inštitút je inšpiratívny priestor pre pedagogických lídrov Slovenska, ktorý čaká na vaše prihlášky do 26. APRÍLA 2017 na: www.komenskehoinstitut.sk ■

Jednotne proti individualizácii

Jedným z princípov, ktoré stanovili autori *Učiaceho sa Slovenska* pre budúce smerovanie nášho školstva, je väčšia *individualizácia* vzdelávania. Dobre si to slovo zapamätajte, ešte o ňom budete veľa počuť. Nesúhlas s týmto zámerom je totiž prekvapujúco veľký. Jednu skupinu odporcov tvoria učители, ktorí si nevedia predstaviť, ako by individualizácia v praxi mohla fungovať. Zaujímavejšia je však druhá skupina odporcov, tvorená niekoľkými odborníkmi na vzdelávanie, ktorí tvrdia, že je to zlý, dokonca škodlivý nápad. Podľa nich individualizácia do školy nepatrí, pretože podryva viaceré jej dôležité funkcie. Nech už to znie akoľkoľvek prekvapivo či spiatočnícky, podobné argumenty si rozhodne zaslužia pozornosť a dôkladné premyslenie.

Ibaže, nech už toto premyslenie dopadne akokoľvek, je tu jeden problém. O tom, či sa škola má alebo nemá individualizovať, nerozhodujú učители ani experti, ba ani žiadne neziskovky či aktivisti. Tlak na individualizáciu do školy presakuje priamo zo spoločnosti. Škola vždy bola a naďalej je silno kultúrne podmienená a úzko prepojená so svetom okolo nej. Dnešná doba je priam postavená na silnej individualizácii. Postmoderná spoločnosť je ňou priamo posadená, individualizmus je jednou z dôležitých súčasných hodnôt. Je preto iluzórne myslieť si, že by sa tento typický rys doby mohol škole vyhnúť. Ani 1 000 pedagogických expertov by tomu nedokázalo zabrániť, a to bez ohľadu na to, či je z čisto odborného hľadiska individualizácia účinná alebo nie.

Kedysi bola škola naozaj prísne jednotná a direktívna, no dnešná spoločnosť už takú školu nechce a neprijme. A odmietať by ju zrejme aj vtedy, keby existovali výskumy ukazujúce, že jednotné vzdelávanie vedie k lepším výsledkom. ■

► Vladimír BURJAN

Potešenie z nanútenia

Majú rodičia nútiť svoje ratolesti do čítania kníh?

► Mária DANTHINE-DOPJEROVÁ

Keď sa nás učiteľka v triede prísny hlasom opýtala, kto číta knihy ležiac na bruchu a popritom chrúme na štvrtky nakrájané jablká, všetci sme vystrašene čušali. Báli sme sa, že je to prehrešok čítať knihy poležiačky a strany obracať prstami ulepenými od jablák. Keď však učiteľka povedala, že ona tak číta najradšej, polovica triedy začala vykrikovať – *aj ja, aj ja*.

Zdá sa mi, že dnes veľa polemizujeme o tom, či je povinné čítanie správne, či sa deti do čítania majú nútiť, či výber kníh má byť len v rukách dieťaťa. Čudujem sa týmto polemikám, pretože okrem pár výnimiek, deti samy od seba čítať nebudú. Treba ich k tomu viesť a vo výbere kníh usmerňovať, pretože inak budú radšej prstom klzať po obrazkách mobilov a tabletov. Deti čítajú vtedy, keď počas trojhodinovej cesty vlakom rodič vytiahne z batožiny knihu pre seba aj pre dieťa či keď ich rodičia berú pravidelne do knižnice.

Živo si pamätám pocit, keď ma na gymnáziu učiteľ vyvolal a ja som sa musela priznať, že knihu *Tri gaštanové kone* som nestihla prečítať. Napriek päťke, ktorá mi na začiatku školského roka svietila v žiackej knižke, povinné čítanie aj hodiny slovenčiny som mala rada. Bola som zvedavá na výber kníh, na to, čo o diele povie učiteľ. Keď sme na vysokej škole mali za semester pre-

čítať 50 diel ruskej a 30 diel anglickej literatúry, tešila som sa, že študujem odbor, kde musím čítať literárne diela a nie riešiť štatistické problémy alebo po nociach rysovať architektonické výkresy. Napriek tomu, že som čítala ako divá, cez skúškové obdobie som musela poveriť mladšiu sestru opisovaním obsahov zo záložiek kníh, ktoré som nestihla prečítať.

Vďaka mojim deťom, ktoré chodia do školy vo Francúzsku, pod zámenkou pomôcť im s rozborom kníh alebo cez rozhovor o prečítanej knihe sa dostať k ich myšlienkovým pochodom, objavujem povinné čítanie francúzskej literatúry. Moliérove divadelné hry, *Germinal* od Zolu, *Gul'ôčku* od Maupassanta, *Dvadsaťtisíc míľ pod morom* od Julesa Verna.

Do niektorých vecí, aj tých, ktoré nám prinesú potešenie, treba byť donútení, inak by sme sa k nim nedostali. Dnes, možno ešte viac ako pred niekoľkými desiatkami rokov, je dôležité, aby si deti nemysleli, že názor sa tvorí podľa počtu smajlíkov a srdiečok na sociálnych sieťach. Aby vedeli, že na prečítanie knihy treba niekoľko dní, že sú činnosti, ktoré si vyžadujú koncentráciu, od ktorej sa nemôže odskakovať každých desať minút. Verím, že deti nám i učiteľom raz za ten výber kníh budú vďačné. Myslím, že je našou rodičovskou povinnosťou ich do čítania nútiť. ■

Projekt Malá finančná akadémia žiacov nadchol

Jednou z 360 tried zo základných škôl z celého Slovenska, ktoré sa zapojili do projektu „Malá finančná akadémia“ neziskovej organizácie EDULAB, je aj 3.A trieda zo ZŠ P. O. Hviezdoslava v Trstenej. A hoci je projekt zameraný predovšetkým na rozvoj finančnej gramotnosti, je aj ukážkou vízie projektového vyučovania, pomáha rozvíjať schopnosť čítania s porozumením a je postavený na koncepte tímovej práce žiakov. So skúsenosťami z výučby v rámci uvedeného projektu sa podelila **Gabriela Kapjorová**, ktorá ho na škole realizuje.

Začnime tým, ako sa vám na základe doterajších skúseností pozdáva projekt a ako ho prijali vaši žiaci?

Učenie bez projektového či zážitkového vyučovania si neviem ani predstaviť. Mám takú zásadu, že ak chcem, aby učenie zaujalo mojich žiakov, musí na 100% baviť aj mňa. Vtedy ich viem motivovať, nabudiť, inšpirovať, ale aj vyprovokovať k potrebnej aktivite. Moje nadšenie sa snažím postupne presúvať na deti. A takto to bolo aj v projekte *Malá finančná akadémia*, ktorý bol na začiatku pre mňa niečím novým, krajinou nepoznanou a tajomnou. Aj deti ho prijali s nadšením. Rolové hry na 1. stupni sú osvedčenou klasikou a hra na architektov, novinárov či bankárov bola výborným hnacím motorom. Pestrosť a rôznorodosť aktivít počas realizácie projektu zase zabezpečila to, že viedla deti ku každodennému aktívnemu prístupu, ktorý bol pre dosiahnutie cieľa potrebný.

A čo sa ako pedagógovi na projekte pozdáva najviac vám?

Mne sa najviac pozdáva tímový aspekt projektu. Na dosiahnutie cieľa deti pracujú v tímoch, majú svojho lídra, každý člen zastáva dôležitú úlohu a na druhej strane v istej časti projektu začnú všetky tímy pracovať spolu, aby vytvorili niečo spoločné, originálne a výnimočné. To, čo deti vytvoria v poslednej fáze projektu, potom prezentujú, hodnotia, obhajujú a argumentujú.

Autori projektu spojili do projektových aktivít netypicky interaktívny vzdelávací obsah, ale aj hru s fyzickými pomôckami „Naše mesto“. V jej rámci žiaci v tímoch, na základe úspešnosti hospodárenia s fiktívnou menou budujú svoje mesto. Ako hodnotíte ako pedagóg zaradenie aj takéhoto prvku?

Veľmi pozitívne. Rôznorodé spektrum aktivít na 1. stupni deti vždy nadchne. Ak sa k tomu pridá aj rešpektovanie myšlienky, že všetko, čo môže robiť žiak, nesmie robiť učiteľ, úspech je zaručený. A tento atribút je v tomto projekte plne zastúpený v podobe kombinácie aktivít, hry *Naše mesto* a digitálneho obsahu. Prostredníctvom aktivít a digitálnych cvičení žiaci získavajú a overujú si vedomosti z oblasti finančnej gramotnosti a za úspešné vyriešenie úloh zarábajú peniaze, ktoré potom investujú do stavby svojej mestskej štvrte. Deti si počas hry uvedomujú, že ak si chcú postaviť mesto podľa plánu, musia si ako tím zarobiť dostatok peňazí a to sa im podarí vtedy, ak aktívne a zodpovedne budú všetci plniť úlohy. To je podstata a zároveň silná stránka projektu, ktorá vedie deti nielen k zodpovednosti, ale aj k reálnemu rozvoju ich zručností vo finančnej oblasti.

Ste jednou zo spoluautorov metodické príručky. Čo je podľa vás jej najväčšou pridanou hodnotou pre učiteľov?

Keby som to mohla zhrnúť do dvoch slov, povedala by som, že inšpirácia a komplexnosť. Metodická príručka nie je vytvorená ako kniha receptov, návod ako učiť, v ktorom keď vynecháme jednu alebo dve ingrediencie – aktivity, celé vyučovanie sa nám zosype ako domček z kariet. Práve naopak. Aktivity v príručke sú koncipované tak, aby učiteľa inšpirovali, takpovediac nakopli a samotný učiteľ už vie, že toto využijem takto a toto zase inak, lebo toto moje deti ešte nezvládnu, ale toto by bola pre nich jednoduchá záležitosť a nudili by sa.

Určite významnou pridanou hodnotou je aj komplexnosť. Učiteľ „pod jednou strechou“ nájde komplexný materiál na danú tému – aktivity, interaktívne cvičenia, obrazový materiál, tipy... Tak sa môže viac sústrediť na samotné učenie a prácu s deťmi ako na zabezpečovanie a vytváranie materiálu k jednotlivým témam. ■

Projekt o komunikácii plný zaujímavých tém a komiksov

► Lenka SOKOLOVÁ, Pedagogická fakulta UK, Bratislava

Otvorená komunikácia je základom dobre fungujúceho vzťahu. Aj preto sme sa v tomto školskom roku na Základnej škole Pri kríži v bratislavskej Dúbravke pustili do projektu *Hovorme spolu*. Celý projekt mal tri časti. Prvú tvorili zážitkové vyučovacie bloky pre 4. a 5. ročníky zamerané na rozvoj komunikačných zručností a podporu spolupráce v triedach, ktoré viedli budúce učiteľky psychológie z Pedagogickej fakulty UK v Bratislave.

Druhou aktivitou boli pravidelné diskusné kluby pre rodičov a učiteľov so školskou psychologičkou na témy ako *adaptácia detí na vstup do školy, deti a technológie, ako si doma aj v škole poradiť so šikanovaním, dospievajúcimi či poruchami učenia*.

Tretou časťou projektu bola súťaž v tvorbe komiksov na tému: *Prečo je dôležité, aby sme spolu hovorili*. Deti na komiksoch pracovali v tímoch. Mohli kresliť alebo použiť digitálne technológie. Najmä sa však museli zamyslieť nad tým, prečo je komunikácia tvárou v tvár dôležitá aj vo svete plnom digitálnych technológií. Väčšina detí tvorila komiksy v rámci hodín informatiky. Najprv si vymysleli príbehy, rozdelili si úlohy a pripravili scenáre. Potom sa s mobilmi rozbehli po škole a okolí. Nafotili jednotlivé scény, fotografie upravili, vložili do komiksového formátu, pridal texty, urobili niekoľko finálnych úprav a komiks bol na svete.

Komunikačné zručnosti a tímová práca

Cieľom projektu bolo, aby deti rozvíjali svoje komunikačné zručnosti, uvedomili si význam rozprávania a počúvania, naučili sa citlivejšie vnímať rôzne potreby iných ľudí, spolupracovať, pomáhať druhým, ale aj vedieť požiadať o pomoc a podporu, keď ju potrebujú. Popri tom rozvíjali svoju slovnú aj vizuálnu fantáziu a tvorivosť. Prakticky použili znalosti zo slovenského jazyka a informati-

ky. Prepojili svoje digitálne zručnosti s tímovou prácou. A presne o tom by učenie v škole malo byť.

„Tvorenie komiksov som si užila, lebo som mohla tráviť čas so spolužiakmi iným spôsobom, ako len sedením v lavici. Potešilo ma, že som bola vo dvojici s mojou kamoškou a spolužiačkou, a tak sme sa dobre dopĺňali. Boli sme presvedčené, že náš komiks je dobrý a bude ocenený. Prvé miesto nás však príjemne prekvapilo. Mám z toho dobrý pocit,“ povedala o projekte ôsmačka Šárka.

Mnohé sme sa však dozvedeli aj my – dospelí. Deti nám vo svojich komiksoch pripomenuli, aké široké spektrum situácií vnímajú a riešia: nedorozumenia v kamarátskych vzťahoch, násilie a šikanovanie, závislosti od hier, digitálnych technológií a sociálnych sietí, úskalia mobilnej komunikácie, nepochopenie rodičov alebo osamelosť. Pripomenuli nám aj to, ako veľmi potrebujú rodičov a učiteľov, ktorí im poskytnú podporu, pochopenie, radu a sprevádzanie starosťami aj radosťami súčasného sveta.

Kniha komiksov

Do súťaže sa zapojilo 150 detí so 43 komiksmi. Porota zložená z učiteľov, rodičov a študentiek Pedagogickej fakulty UK v Bratislave pridelovala body a vybrala tie najvydarenejšie. Hodnotila sa najmä fantázia, originalita, kvalita spracovania a, samozrejme, ponaučenie, ktoré z komiksových príbehov vyplýva. Najlepšie hodnotené komiksy sme vydali ako knihu, ktorú deti nájdu v školskej knižnici. Môžu sa tak k príbehom kedykoľvek vrátiť a použiť ich napríklad ako inšpiráciu na hodinách slovenského jazyka a literatúry alebo etickej výchovy. A keďže tvorba komiksov deti zaujala, máme už aj tip na tému komiksového projektu v budúcom školskom roku. ■

268 Prvá číslovka obsahujúca „a“

V slovenských slovách sa písmeno „a“ vyskytuje pomerne často. Keby sme napr. začali písať základné číslovky jednu za druhou, na písmeno „a“ narazíme veľmi rýchlo: *jeden, dva...*

V angličtine je situácia iná – písmeno „a“ je tam zriedkavejšie. Predstavte si, že by ste začali písať anglické základné číslovky jednu za druhou: *one, two, three, four, five, six, seven, eight, nine, ten, eleven...* Pri ktorej číslovke by ste prvýkrát napísali písmeno „a“?

269 Hexadaktília

Hexadaktília je medicínske označenie pre poruchu, pri ktorej má niekto na ruke alebo na nohe šesť prstov. Nie je to až také zriedkavé, ako by ste si mysleli – aj na Slovensku máme viacero takýchto ľudí. Pokiaľ sa niekto narodí so šiestimi prstami na ruke (alebo na oboch rukách), nie je to až taký problém, pretože je na to zvyknutý od malička. Predstavte si ale, že by sa nejakým zázrakom zajtra

ráno všetci ľudia zobudili so šiestimi prstami na každej ruke. Premyslite, čo všetko by to spôsobilo, aké by to malo pozitívne a negatívne dôsledky. Nájdite čo najviac životných situácií, v ktorých by to spôsobilo pozitívne alebo naopak negatívne zmeny. Kto by sa zo šiestich prstov tešil a kto by bol naopak zúfalý?

270 Stratené skrutky

Pat a Mat išli autom na výlet. V polovici cesty však dostali defekt. Vystúpili, zodvihli auto a odskrutkovali štyri skrutky, ktoré držali vyfúčané koleso. Nedali si však pozor, skrutky

sa odkotúľali a všetky štyri spadli do kanálu na kraji cesty. Náhradné so sebou nemali. Zdalo sa, že je po výlete. Ako tam tak stáli, išlo okolo jedno múdre dievča na bicykli. Keď pochopilo, čo sa im stalo, dalo im dobrú radu, ako situáciu vyriešiť a pokračovať autom v ceste. Čo im poradilo?

271 Dve kalkulačky - dva výsledky

Na obrázku vidíte dve (skutočné) kalkulačky. Na každej z nich sme urobili rovnaký výpočet: $6:2 \cdot (1+2)$. Na naše prekvapenie sme dostali dva rôzne výsledky. Obe kalkulačky sú pritom v poriadku, nemajú žiadnu poruchu. Ako je to možné? A aký má byť správny výsledok? ■

Odpovede a komentáre nájdete na strane 38.

UČITEĽ MICHAL VIAC VERÍ
DEŤOM, HODINY DEJEPISU
UŽ NI E SÚ NUDA.

AJ UČITELIA MÔŽU BYŤ
HRDINAMI

Ukážte svojim príkladom ako môžeme školstvo meniť k lepšiemu. Komenského inštitút je inšpiratívny priestor, v ktorom získate vedomosti a zručnosti na odštartovanie praktickej školskej reformy. Pripojte sa k inšpiratívnym učiteľkám a učiteľom, ktorí majú odvahu robiť veci inak.

Pedagógom ponúkame ročný bezplatný vzdelávací a zároveň praktický kurz pozostávajúci z týždňovej letnej školy, 4 víkendových workshopov, online stretnutí a priebežnej práce na vlastnom pedagogickom projekte za podpory skúseného mentora.

komenského inštitút
REALIZUJE ŽIVICA

PRIHLÁSTE SA ONLINE DO 26. 4. 2017

www.komenskehoinstitut.sk

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBOBNÝ PARTNER

DONORI

MEDIÁLNI PARTNERI

Žiadne pravouhlé domy

Ako cez zaujímavé aktivity predstaviť deťom jedného z extravagantných umelcov 20. storočia

► Katarína KOSÁNOVÁ, Bratislava

Hundertwasser bol jedným z najznámejších a najkontroverznejších rakúskych umelcov 20. storočia. Vo svojej tvorbe sa venoval výtvarnému umeniu, architektúre, no málokto vie, že i filozofii, ekológii a tiež dizajnu fasád domov, poštových známok, zástav aj návrhom oblečenia.

Jeho domy sú vskutku jedinečné, akoby dokázali stáť bez akýchkoľvek zaužívaných pravidiel rovnobežnosti.

Svoje výtvarné umenie vnášal tiež do návrhov domov – zaradil sa tak svojou prácou medzi veľkých odporcov racionálnej, pravouhlej architektúry.

Hundertwasserova umelecká činnosť zasiahla do mnohých oblastí ľudskej činnosti a vďaka jeho častému cestovaniu aj do mnohých krajín a kultúr. Venoval sa navrhovaniu dizajnu praktických vecí, ako sú napríklad hodinky, telefónne karty, žetóny pre kasína alebo značky pre rakúske automobily.

Stowasser = Hundertwasser

Hundertwasser sa narodil vo Viedni v roku 1928 ako Friedrich Stowasser. Kresliť začal už ako šesťročný. V Paríži si zmenil svoje rodné priezvisko Stowasser na Hundertwasser, pretože mal pocit, že to lepšie znie. Vychádzal z prekladu slova *hundert* do slovanských jazykov na slovo *sto*.

S deťmi sme sa zahráli hru „na zahraničné priezviská“. Každý sa pokúsil preložiť svoje meno do nejakého cudzieho jazyka. Keď to bolo príliš náročné, improvizovali sme. Samo-

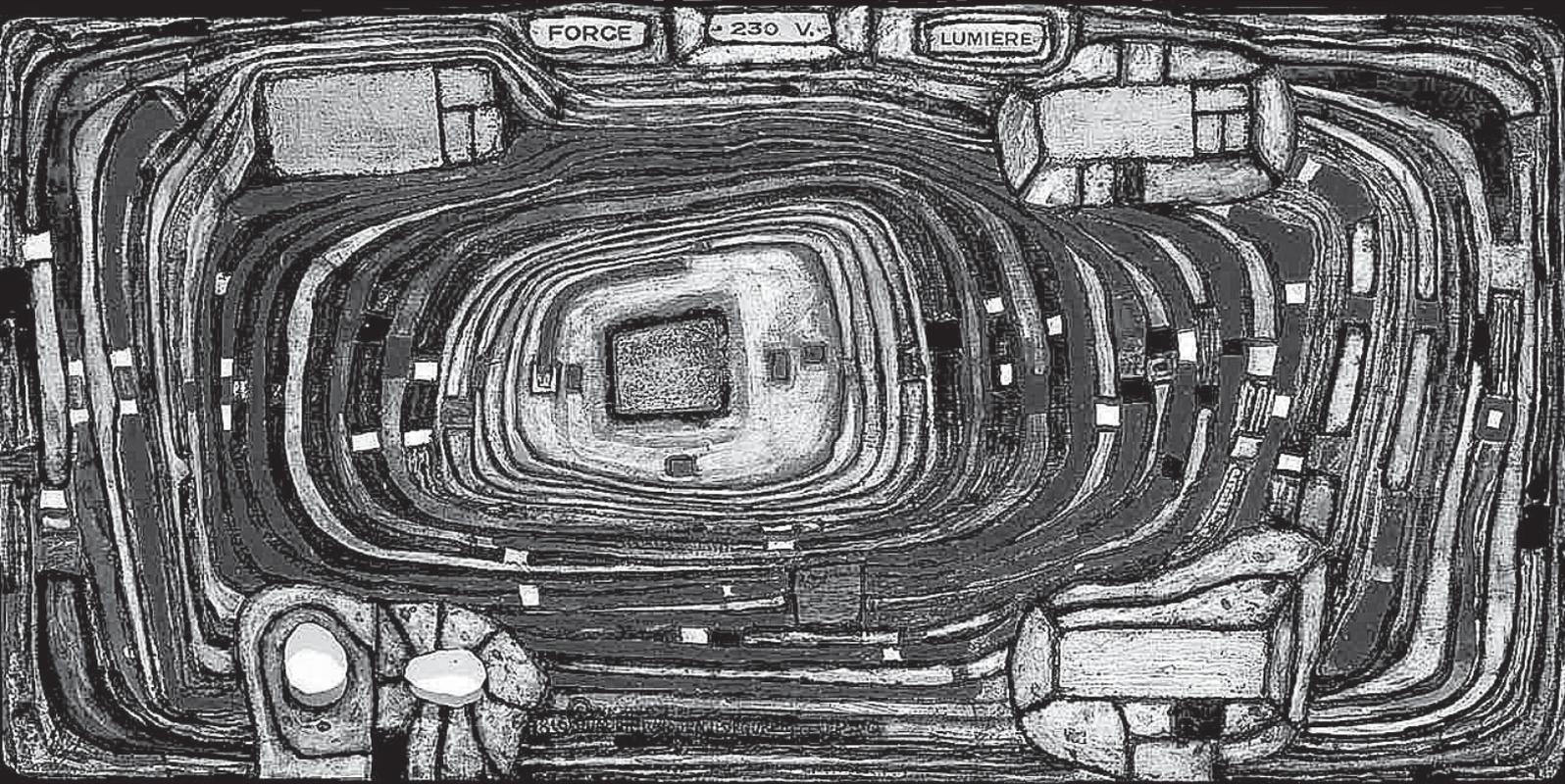
zrejme, dievčatám zostali koncovky *-ová* alebo *-ská*. Bola to zábava!

Jedinečné domy

Deťom som v skratke predstavila tvorbu Hundertwassera. Jeho architektonické diela nájdeme aj v susednej Viedni a jeho múzeum je skutočne hodné videnia. Keďže autor nebol zástancom pravých uhlov a rovných čiar, jeho domy sú vskutku jedinečné, akoby dokázali stáť bez akýchkoľvek zaužívaných pravidiel rovnováhy a rovnobežnosti.

Obraz, ktorý som spomedzi všetkých Hundertwasserových vybrala (Zatrávnené mesto), predstavuje architektúru v meste. Dnes je veľmi vyhľadávaná zeleň medzi betónmi. Na mnohých miestach, kde sú zástavby, vykúkajú kúsky zelene. Niekedy im však musíme trochu pomôcť...

Podľa vzoru obrazu sme si vo väčšom kuse polystyrénovej tabule vytvorili formu. Do priehlbín, ktoré vybrali deti, sme dali pôdu a do nej zasadili semienka trávy. Miesta sme pravidelne polievali a trpezlivo čakali, kým sa tráva prederie von. Potom už každým dňom bola väčšia a väčšia. Tak sme spoločne zatrávnili Hundertwasserovo mesto. Určite by sa tešil spolu s nami! ■

Nebezpečné roky deväťdesiate

Hovoriť so študentmi o aktuálnej politickej situácii? Ako v tom môže pomôcť film *Únos*?

► Martina SONDEJ HOSTŔOVECKÁ

Sú témy, ktorým sa dejepisári pre istotu – a niektorí i radi – vyhnu. Donedávna to bola hlavne história Slovenského štátu so svojou fašistickou postavičkou Jozefom Tisom. Niektorí sa faktov boja, hlavne ich interpretácie. Iní dokonca fakty popierajú alebo aspoň ohýbajú. Tvrdia, že na to majú právo, čo je neodpušiteľné – obzvlášť, ak ide o učiteľov dejepisu. Žiaľ, vlastnému názoru sa na sociálnych sieťach prikladá rovnaká váha ako faktom, štatistikám či dlhoročným výskumom.

Rovnako je na tom aj nedávna história divokých deväťdesiatych rokov. V tomto prípade eufemizmus *divoké* však zďaleka nevystihuje, čo sa pred 20 – 25 rokmi na Slovensku dialo. Áno, učitelia dejepisu a občianskej výchovy to naozaj nemajú ľahké. Ako diskutovať so študentmi, ktorí nemajú informácie? A máme ich my, učitelia? Ak sa aj po nich niektorí pokúsili pátrať, čím ich majú viac, tým sú neprehľadnejšie a možno i protirečivé. Ako teda so študentmi diskutovať napríklad o *Mečiarových amnestiách*? Tušia, prečo a komu boli udelené? Čo im povedať, aby to pochopili správne? A povedať im k tomu vôbec niečo?

Prišiel *Únos*

Moderný učiteľ by mal využiť každú možnosť, ako zaujmavo sprostredkovať študentom potrebné vedomosti alebo podnety na zamyslenie.

V kinách mal pred mesiacom premiéru film *Únos* režisérky Mariany Čengel Solčanskej. Stretol sa s nezvyčajným ohlasom u divákov. Jeho načasovanie bolo viac ako dobré – politická situácia na Slovensku je už dlhší čas napätá a hlavne mladí ľudia hľadajú niekoho, komu sa z politického spektra dá ešte veriť. I smrť nášho prvého ponovembrového

prezidenta Michala Kováča rozprúdila debatu o nedávnej dobe *mečiarizmu*.

Novinári sa zhodujú v tom, že historické fakty sú vo filme spracované verne. Filmu vyčítajú len postavu novinárky, ktorá je fikciou autorov. Prekáža im jej spojenie s podsveťom. Kto mal ale v 90-tych rokoch niečo cez dvadsať a vyrastal vo väčšom meste, nevyhol sa kontaktu s niekým, kto pozná niekoho, kto... Preto ja filmu nevyčítam nič. Je to jeden z najodvážnejších filmov slovenskej kinematografie. Ak sa rozhodnete naň zobrať svojich študentov, dajte im predtým úlohu: vyhľadať na internete mená ako Vladimír Mečiar, Ivan Lexa, Jaroslav Svěchota, Vladimír Mitro, Michal Kováč, Michal Kováč ml., Róbert Remiáš, Oskar Fegyveres i Ivan Gašparovič. Môžu hľadať ďalej: hodiny – prezident, Fedor Flašík. Dajte im porovnať „našu“ *noc dlhých nožov* s tou v Nemecku. Skúste ich upozorniť aj na dokumentárny seriál RTVS pod názvom *Mafiáni*. Môžu sa doma spýtať rodičov, či si pamätajú na mená ako Diničovci, Mellovci, Takáčovci, Sýkorovci či Svoboda.

Nech vám skúsia po filme študenti povedať, kto podľa nich stvárnil vyššie uvedené postavy slovenskej politiky.

Len nemlčať

Nehovoriť na hodine o aktuálnom spoločenskom dianí znamená nedovoliť študentom pýtať sa. Ak pátrajú po pravde, nezáleží na tom, či ste učiteľ občianskej alebo fyziky. Cenia si váš názor, preto ste povinný s nimi hovoriť (je to niečo ako povinnosť lekára ošetriť chorého). Určite nie je hanbou nechať si čas na premyslenie odpovede. Pokojne sa so svojimi študentmi môžete porozprávať, keď sa budete cítiť na to dostatočne pripravený. Len nemlčte. ■

Prečo už na nič neprisahám

V starom kostolíku bola taká zima, že sa nám pri dýchaní parilo z úst. V sakristii sme si museli strihnúť, kto bude farárovi držať knihu, pretože sme vedeli, že ho budú oziabať ruky. Ešteže sa Pod Skalou slúžili omše len raz za mesiac. Keď som rozospatý v opačne oblečenej miništrantskej košeli zvonitím začínal omšu, v duchu som si vravel, že nabudúce sa už neprihlásim. Nech si o mne stará mama myslí, čo chce. O siedmej ráno sa má v nedelu spať. „*To je Stanecký,*“ šťuchol do mňa cez *Sláva bohu na výsostiach* Tuky.

„*Kde?*“ ožil aj Pedro, ktorý sa zvykol prebrať až na zvonenie pri premenení.

„*Tam vzadu, pod chórom. Určite je to on, ty vole,*“ škeril sa Tuky.

„*Nečum na neho,*“ zahriakol som ho. Aj ja som bol prekvapený, čo Stanecký robí v kostole, ale keď som videl, ako sa nám nedokáže pozrieť do očí, prišlo mi ho ľúto.

Staneckému tiahlo na šesťdesiatku, bol slobodný a na škole učil prírodu. „*Stanecký vám bude rozprávať, že so Sovietskym zväzom na večné časy, ale našťastie verí aj on na zázraky,*“ vravela mi raz mama a ja som v tom studenom kostolíku zrazu začínal tušiť, ako to myslela.

Popravde, veľmi radi sme ho nemali. Keď sme na začiatku roka nestáli

pri sovietskej hymne v pozore, chodil pomedzi nás a ťahal nás za uši. Tónovi furt pripomínal, že by si mal ostrihať vlasiská, lebo to urobí namiesto neho. A dievčatá, čo mali na krku reťiazky s krížikmi, vždy zastavoval a napomínal: „*Schovať za golier!*“

„*Otec raz v krčme povedal, že je to posraný komouš,*“ vysvetľoval nám pehavý Laco. A keďže Laco ako jediný z nás mohol chodiť s otcom do krčiem, brali sme to ako fakt. Aj preto som nemohol veriť vlastným očiam, keď som videl Staneckého v poslednej lavici. Ale bol to on. O tom nebolo pochyb.

„*To ste asi nečakali, že?*“ ozval sa jeho hlas kdesi za nami, keď sme si po omši odomykali bicykle od stojanov. V ruke nervózne žmolil klobúk a čakal, čo povieme.

„*Riaditeľ vie, že chodíme do kostola,*“ zahlásil nebojácne Pedro, ktorý zase raz nepochopil, o čo tu ide. Toto riaditeľ vedel. Čo nevedel, bolo, že tam chodí aj jeho prírodovedár.

„*Niečo vám chcem ukázať. Máte radi pečené gaštany?*“ opýtal sa a rukou naznačil, aby sme šli za ním. Pozreli sme jeden na druhého a potom na Tóna, lebo bol najstarší. Ten prikývol. Stanecký býval v starom sedliackom dome s krásne vyrezávanou drevenou verandou, ktorú vlastnoručne postavil jeho nebohý otec. Kedysi im patrili celé role za Skalkou a mlieko si od nich pred vojnou kupovala polovica dediny. Po znárodnení išlo všetko do družstva. Od kráv až po posledný ár zeme.

Báčik Stanecký to niesol veľmi ťažko. Zamestnať ho nikde nechceli, a tak si privyrábal stolárčinou. Vydržal tak dva roky. Až kým ho jedného večera nenašli obeseného na jednom z tých gaštanov, čo mali Staneckí v záhrade. Gaštany chutili vynikajúco. Prehadzovali sme si ich v rukách a fúkali do nich, kým Stanecký v komore odhŕňal kopu haraburdia, aby sa dostal k obrovskej plachte za ním. Keď strhol starú zatuchnutú plachtu, objavil sa pred nami obrovský vyrezávaný betlehem s desiatkami drevených postavičiek.

„*Otec to robil pre náš kostolík,*“ povedal potichu. „*Už ho však nedokončil,*“

pokračoval, odfukujúc prach z jednotlivých figúrok. „*Treba ich vymalovať a nalakovať,*“ vzdychol a pozrel sa na nás, akoby mu v hlave skrsla spásonosná myšlienka.

A tak sme u Staneckého začali brigádovať. Každú sobotu po obede. Bola to drina, lebo drevené figúrky už značne nahlodal čas a termity. Našou odmenou bolo gaštanové pyré podľa receptu Staneckého mamičky a možnosť zastreliť si vzduchovkou, ktorú mal učiteľ v záhrade pripravenú na škorcov.

Stanecký bol v škole stále taký, akého sme ho poznali dovtedy. Akurát nám dovolil zdravieť ho slovom *Žebáci*. Keď ste to totiž vyslovili dostatočne rýchlo, znelo to ako *Češť práci!* A bol to on, kto nás naučil huncútsky zdravieť nepočujúce stareny *Podpálen bud' Ježiš Cirkus!* Jeho *Naveky plameň* mi ešte roky znelo v ušiach. Ten starý chlap pre nás navždy ostal čudákom. Našimi hlavami sme vtedy totiž nemohli chápať, že tie schované krížiky pod blúzkami dievčat ponechali desiatkam študentiek otvorené dvere na dobrú strednú školu.

V tom septembri 1989 sme mu na verande museli odprisať, že nikdy nič nikomu neprezradíme, nech sa bude diať čokoľvek. A aj sa dialo. Prišiel November.

Po Novom roku zrazu v kostole sedávali aj tí, ktorí ešte donedávna pri slove náboženstvo radi citovali Marxa. „*Nie dobrý deň, ale pochválen bud' Ježiš Kristus,*“ upozorňovala nás po novom matematikárka a my sme s o to väčšou chuťou zborovo odpovedali: „*Naveky plameň!*“

Keď po Novembri vyhadzovali Staneckého zo školy, nenašiel sa nikto, kto by sa ho zastal. Aj som chcel chalanom navrhnúť, aby sme šli za riaditeľom aspoň my, čo sme si ten betlehem odmakali vlastnými rukami. Ale veľmi dobre som vedel, čo by mi na to povedali. Prisahali sme. A chlap má držať slovo. ■

► Tomáš HUDÁK

Text bol pôvodne uverejnený na portáli Ženy v meste.

Počas sovietskej hymny odvrátila tvár

Počtom zlatých medailí z olympijských hier drží Věra Čáslavská medzi gymnastmi dodnes rekord. Za tichý protest na stupni víťazov počas olympiády v roku 1968 sa však dostala do nevôle komunistov.

► Vilém FALTÝNEK, Post Bellum

Gymnastka Věra Čáslavská na letnej olympiáde v Mexiku v októbri 1968 získala medaily v šiestich disciplínach. Vyhrala zlatú medailu za viacboj, preskok, bradlá a prostné. V disciplíne na kladine bolo víťazstvo veľmi sporne prisúdené jej sovietskej súperke. Pri odovzdávanom ceremoniáli vtedy 26-ročná Věra na stupni víťazov počas sovietskej hymny sklonila hlavu a odvrátila zrak. Vyjadrila tak tichý protest proti okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy dva mesiace pred olympijskými hrami.

„Ako deti sme pri hudbe doma tancovali a jedného dňa nám maminka, ktorá sa o mňa a troch súrodencov starala, povedala: „Dost'. Na toto je tu málo miesta, zapíšem vás na hodiny baletu,“ povedala Věra Čáslavská, ako sa dostala ku gymnastike. Niekoľko rokov navštevovala hodiny baletu a krasokorčuľovania.

Významne na seba upozornila v roku 1958, keď mala šestnásť rokov. Na majstrovstvách sveta v športovej gymnastike obsadilo české družstvo druhé miesto. Vo viacboji jednotlivcov skončila ôsma. Na majstrovstvách Československa v tom istom roku dosiahla druhé miesto. O rok neskôr na majstrovstvách Európy už získala zlato aj striebro v individuálnych disciplínach.

O okupácii si myslela, že ide o vtip

V lete 1968 bola Čáslavská na ubytovni v Šumperku na príprave pred olympiádou v Mexiku. Správu, že Československo prepadli Rusi sa dozvedela od vrátnika. Na začiatku to považovala za vtip. „V rozhlase hlásili, že kto podpísal Dvetisíc slov, nemal by sa zdržiavať na známych miestach, aby ho Rusi nezatkli.“ Preto štrnásť dní pred olympiádou cvičila v lese. „Všetci, ktorí sme mali za súperov reprezentantov okupantov, sme sa nesmierne snažili.“

Viac o tomto príbehu nájdete na <http://www.pametaroda.cz/story/caslavska-vera-1942-4581>

POST BELLUM je nezisková organizácia, ktorá dokumentuje príbehy pamätníkov dôležitých historických udalostí 20. storočia a snaží sa, aby sa o týchto príbehoch dozvedela širšia verejnosť.

Odstúpenie Dubčeka a nástup normalizácie

Po úspešnej kariére na nižších straníckych funkciách sa v januári 1968, po rozhodnutí strany rozdeliť funkcie prezidenta republiky a prvého tajomníka ÚV KSČ, dostal na pozíciu prvého tajomníka ÚV KSČ Alexander Dubček. Pod jeho vedením Československo v roku 1968 pokračuje v politickom uvoľňovaní a v snahách o reformy až do augustového vstupu vojsk Varšavskej zmluvy. Alexander Dubček síce s veľkými ťažkosťami, no zostal vo funkcii aj po potlačení obdobia uvoľnenia, tzv. Pražskej jari, do 17. apríla 1969. Na aprílovom pléne ÚV KSČ bol Dubček nemilosrdne kritizovaný vedením a zložil funkciu, ktorej sa ujal na dvadsať rokov Gustáv Husák. Husákovým cieľom bolo vrátiť krajinu pred január 1968, očistiť ju od reformných myšlienok a nekomunistických postojov. Nastáva normalizácia. Normalizačný režim využíval na dosiahnutie svojich cieľov voči nepohodlným ľuďom perzekúciu, zastráňovanie, existenčný nátlak či súdne procesy.

Olympiáda v Mexiku bola výnimočná aj politickou demonštráciou viacerých športovcov. Zlatí a bronzoví afroamerickí medailisti v behu na 200 metrov, Tommie Smith a John Carlos, zdvihli na stupňoch víťazov zaťaté päste v čiernych rukaviciach proti diskriminácii černochovo v USA. Charta olympijských hier zakazuje akékoľvek politické prejavy, tak boli obaja vylúčení. „Aj ja som chcela domov niečo odkázať. Mohla som na znak víťazstva urobiť V ako victory, ale prišla by som o medailu a povedala som si, že Československo ju potrebuje. Keď som ale započula prvé tóny sovietskej hymny, spontánne som odvrátila hlavu.“

V Mexiku sa Čáslavská vydala za bežca Jozefa Odložila, s ktorým onedlho otehotnela a jej športová kariéra skončila. O dva roky ju vylúčili zo zväzu českej telovýchovy, nemohla si nájsť zamestnanie, prehládávali im byt a neustále naliehali, aby prehlásila okupáciu za bratskú pomoc. Aj napriek tlaku priateľov, ktorí ju prehovárali, odmietla odvolať svoj podpis pod petíciou Dvetisíc slov. ■

Mreže patria do väzení, nie do škôl

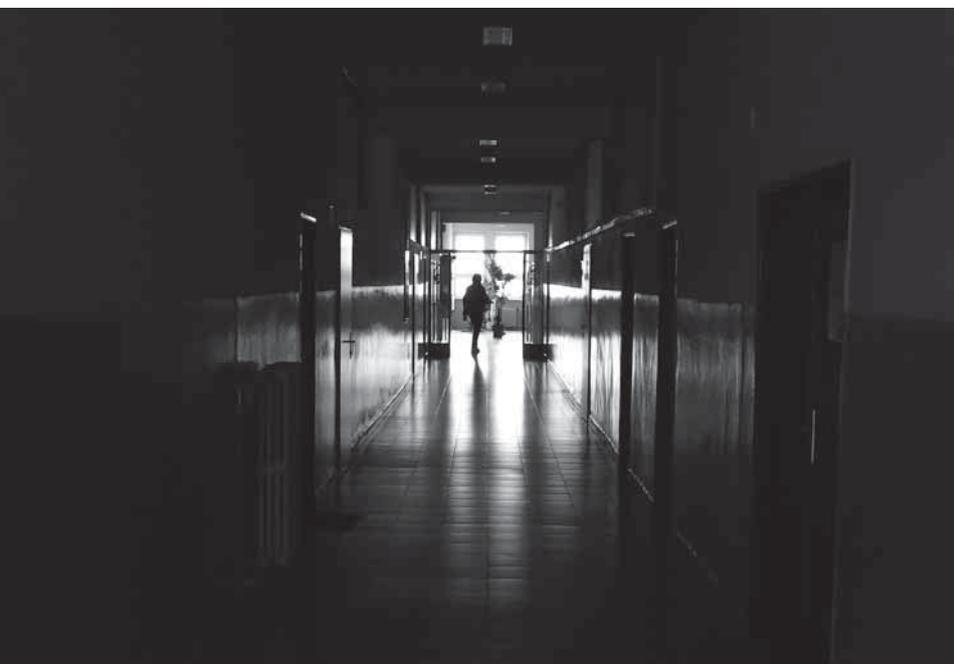
V tomto diele seriálu *Pohlady do škôl* si posvietime na školské chodby. Málokto si uvedomuje, že chodby tvoria niekedy až 40 % zastavanej plochy školy a pritom sú v našich podmienkach využívané iba minimálne – slúžia len na presuny žiakov z jednej triedy do druhej. Na druhej strane je možno dobre, že sa na nich žiaci dlhšie nezdržiavajú, pretože sú často veľmi neinspiratívnym, ba dokonca nepríjemným prostredím.

Na tejto SOŠ sa žiaci na mnohých miestach stretávajú s mrežami, a to aj na chodbách, nie len v šatniach. Je to veľmi nevhodné riešenie – mreže patria do väzení, nie do škôl!

Ako v Bronx

Hoci je to ťažko uveriteľné, aj na tomto zábere je školská chodba. Jedna jej stena je presklená (čo je pozitívne z hľadiska svetelnosti), avšak zvonku budovy je posprejovaná. Výsledok pôsobí naozaj deprimujúco a v podmienkach školy je neakceptovateľný. Aj keby sa malo graffiti odstraňovať denne, školská budova nemôže takto vyzerat'. Ako chceme v takejto budove rozvíjať výtvarné a estetické cítenie žiakov? A prípadný argument, že strojárji si už estetické cítenie rozvíjať nemusia, nemožno prijať.

Bud' svetlo!

Podľa niektorých zriaďovateľov je najlepšia taká škola, ktorá málo svieti a málo kúri. Potom sa ale môže stať, že školské chodby počas prestávok vyzerajú takto. Osvetlenie je pritom veľmi dôležitý prvok interiéru – jeho nedostatok výrazne mení celkovú klímu. Nehovoriac o tom, že takéto prostredie nemusí byť ani dostatočne bezpečné. Tmavé chodby môžu zvyšovať riziko výskytu šikanovania, pretože jeho páchatelia sa môžu cítiť tmou skrytí a posmelení. Ak máte takéto chodby, rozsviette aspoň počas prestávok svetlá. Tých pár ušetrených eur nestojí za to.

Čisto, ale mŕtvo

Táto školská chodba je dostatočne svetlá, čistá (neposprejovaná) a nie sú na nej žiadne mreže. Napriek tomu má k optimálnej podobe veľmi ďaleko. Pôsobí totiž veľmi sterilne, chladne, neosobne. (Rozoznali by ste, či ide o fotografiu zo školy alebo z nemocnice?) Takáto chodba priam nabáda človeka, aby zrýchlil krok a rýchlo ňou prešiel do nejakých útulnejších priestorov.

Stále počúvame, že chceme v škole rozvíjať tvorivosť žiakov. Ale ako by to mohlo ísť v takýchto priestoroch? Pôsobí tu na žiakov niečo inšpiratívne?

Chodby treba využívať

Pre porovnanie sa pozrime na chodbu v jednej súkromnej základnej škole v Bratislave. Na oknách sú kvetináče. Na chodbe sú knižnice s voľne dostupnými knihami pre žiakov. V pozadí vidno niekoľko kresiel, do ktorých si môže žiak sadnúť, vziať si knihu a čítať si (napríklad po vyučovaní). Rovno za chrbtom fotografa je pingpongový stôl (na snímke ho nevidno). A čo je veľmi dôležité: na chodbe práve prebieha vyučovanie. Žiaci dostali za úlohu vytvoriť model slnečnej sústavy a práve pomocou špagátu merajú, ako ďaleko od Slnka majú umiestniť jednotlivé planéty.

Škola alebo hotel?

Ak si myslíte, že na tejto snímke je štvorhviezdičkový hotel, mýlite sa. Aj to je školská chodba, a síce v jednej strednej škole v Chicagu. Všimnite si jej presvetlenie, priestrannosť a rôzne možnosti sedenia.

Ozaj, čo si myslíte, vznikla táto snímka cez hodinu, cez prestávku alebo po vyučovaní?

V tejto novej rubrike vám pravidelne prinášame pohľady do škôl u nás aj v zahraničí s komentármi Vladimíra Burjana.

Žiaci 3. B urobili zbierku pre afgánske deti v rámci projektu *Škola namiesto ulice*.

Vybrané peniaze putujú prostredníctvom n. o. *Človek v ohrození* deťom v Afganistane na podporu ich vzdelania. Naša výzva k zbierke znie:

Vo foyeri Gymnázia na Bilíkovej ulici v Bratislave sa pred ôsmou odohral tento rozhovor. Skoro maturant sa pýta: „*Ak tam bude úloha, že traja niečo hovoria a iba jeden z nich má pravdu, ako sa to rieši?*“ Sympoš o pol hlavy menší po-

V marci v priamom prenose Rádia Devín vyhlásili 10-tich finalistov 12. ročníka literárnej ceny *Anasoft litera*. Porota vyberala z historicky najvyššieho počtu nominovaných prozaických titulov. Predstavujeme vám finálovú desiatku:

Bez župana u župana

Prispej minimálne 1 € do zbierky pre deti, kde škola nie je samozrejmosťou! Okrem žiakov našej školy oslovujeme učiteľov, rodičov, ale aj ľudí z verejného života, medzi ktorými nechýbajú mestskí a krajskí poslanci či poslanci Slovenskej národnej rady. Potešil nás e-mail, keď na našu výzvu zareagoval aj župan Trenčianskeho samosprávneho kraja Jaroslav Baška a pozzval nás na stretnutie. Tak sme sa s celou triedou vybrali do Trenčína. Pred stretnutím sme

absolvovali prehliadku Trenčianskeho hradu.

„*Pán župan nám porozprával svoje zážitky z Afganistanu, v ktorom bol najdlhšie zo všetkých poslancov. Priblížil nám situáciu a podmienky, v akých žijú miestni obyvatelia. Debata bola príjemná. Na záver nám prispel nie malou sumou do zbierky,*“ povedala jedna zo žiačok. ■

► Samuel ŽIAK,
Obchodná akadémia, Prievidza

Matematický klokan

hrávajúci sa s pravítkom a peračníkom (a zjavne o niekoľko rokov mladší) mu hovorí: „*Povedz si, že pravdu hovorí prvý a over, či sedia podmienky.*“ Kúsok ďalej v bufete si primán pýta veľkú čokoládovú tyčinku a bufetárovi vraví: „*Píšeme Klokana, potrebujem energiu!*“ Predpokladám, že podobných rozhovorov sa v prvý jarný deň na 1400 školách odohralo veľa. A rovnako v pohode a v pokojnej atmosfére prebehla súťaž po celom Slovensku.

Viac ako 65 000 žiakov (od prvákov po maturantov) už dvadsiaty raz riešilo úlohy najväčšej matematickej žiackej súťaže na svete.

Množstvo darčiekov, ktoré dostal Klokan k svojim 20-tim narodeninám svedčí o tom, že na školách ho majú radi učители aj žiaci. ■

► Ivana VISKUPOVÁ
Talentída, n. o.

Finalisti Anasoft litera

Bindzár, Juraj: *Mlčky a krátko*
Cigánová, Zuzana: *Aksál*
Gibová, Ivana: *Barbora, boch & kartarzia*
Fulmeková, Denisa: *Konvália*
Havran, Michal: *Analfabet*
Juhás, Jakub: *Novoročný výstup na Jaseninu*
Karika, Jozef: *Trhlina*
Lavrík, Silvester: *Nedelné šachy s Tisom*
Staviarsky, Víto: *Rinaldova cesta*
Štefánik, Ondrej: *Som Paula*

„*Výber finálovej desiatky nebol vôbec jednoduchý. Pri rozhodovaní zavážila viac kvalita samotného textu ako meno autora či autorky. Ukázalo sa tiež, že dobre napísaná žánrová literatúra môže byť presvedčivejšia ako menej zvládnutý pokus o umelecký text, i keď s vyššími ambíciami,*“ vyjadrila sa k svojmu výberu porota v zložení V. Ráčovej, I. Hostovej, J. Gavuru, M. Habaja a P. Matejoviča. ■

► Barbora BABICOVÁ

Konferencia

Cesty k dobrej škole

26. 5., Bratislava
www.cestykdobrejskole.sk

Už štvrtýkrát pripravuje DOBRÁ ŠKOLA konferenciu pre učiteľov, na ktorú pozýva zaujímavých rečníkov. Tento rok bude jej témou *Škola a sloboda*. Prihlasovanie bude spustené 10. apríla na webe konferencie.

Konferencia

Konferencia R-A-U

20. 4., Zvolen
www.liberaterra.sk/r-a-u

Stovky učiteľov sa už odhodlali vykročiť na cestu *Riadeného Aktívneho Učenia* a každoročne zdieľajú svoje skúsenosti a čerpajú nové inšpirácie na neformálnom stretnutí. Tento rok môžete ich komunitu rozšíriť aj vy.

Vzdelávacie podujatie

Ekologické dni

21. - 24. 4., Olomouc
www.slunakov.cz

EDO sú ekologickým sviatkom, ktorý sa koná od roku 1992. Ich cieľom je zvýšiť záujem občanov o otázky ochrany prírody a poskytujú im námety pre osobné konanie, ktoré je priaznivejšie pre prírodu.

Matematická súťaž

Náboj

7. 4., Bratislava a Košice
math.naboj.org

Matematická tímová súťaž pre stredoškóľakov, ktorá vznikla na Slovensku pred 20 rokmi. Medzi hosťami podujatia je dekan *matfyzu* či tím vysokoškóľských pedagógov, ktorí budú súťažiť. Porazia stredoškóľakov?

Súťaž

Veľtrh podnikateľských talentov

5. 4., Košice
www.jaslovensko.sk/veltrh

Organizácia *JA Slovensko* oslavuje tento rok 25. výročie. *JA Veľtrh podnikateľských talentov* je celoslovenská súťaž stredných škôl, na ktorej uvidíte zaujímavé podnikateľské nápady, produkty a služby *JA firiem*.

Kultúrne podujatie

Univerzitná noc literatúry

19. 4., Banská Bystrica

Séria verejných čítaní pod heslom *Čítame bez hraníc* prinesie so sebou nové osobnosti a zaujímavé texty a odhalí okrem tradičných miest univerzity UMB aj nové, tajomné zákutia, ktoré si nemôžete nechať ujsť.

Kultúrne podujatie

Budatínske jarné hry

1. 4. - 2. 4., Žilina

Považské múzeum organizuje pri príležitosti 75. výročia svojho vzniku podujatie pre rodiny s deťmi venované legendám Budatínskeho hradu a kaplnky. Takže, kam v prvé aprílové dni? Predsa do Budatína!

Kultúrne podujatie

Anasoft litera festival

19. 4. - 25. 4., SR
www.anasoftlitera.sk

8. marca boli vyhlásení finalisti literárnej ceny *Anasoft litera*. V apríli bude počas celého týždňa prebiehať festival, na ktorom sa okrem autorov a ich kníh môžete stretnúť s rôznymi hudobníkmi či inými osobnosťami.

Medzinárodný deň

Medzinárodný deň detskej knihy

2. 4., SR

Deň narodenia dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena je dňom, ktorý svet vníma ako *Medzinárodný deň detskej knihy*. Jeho súčasťou sú podujatia, na ktorých sa poukazuje na význam čítania kvalitných kníh už od útleho detstva.

O knihách a ľuďoch

Zaujímavé webové stránky nielen pre učiteľov

► Peter FARÁRIK

► *Predstavte svojim žiakom plast alebo iný materiál, s ktorým sa stretávajú v bežnom živote a vedte ich k jeho zodpovednej spotrebe. Zabavte sa i s knihami – naučte žiakov čítať s porozumením, nech s čítaním už nikdy nebudú vedieť prestať. Cibriť si kritické myslenie na aktuálnej téme súčasnosti? Skúste tému „migranti“ alebo materiály českého učiteľa Michala Kaderku. Pri výchove k tolerancii si zasa pomôžte príbehmi ozajstných ľudí.*

⇒ www.uletsknihou.sk

Vzťah ku knihám, čitateľská gramotnosť, schopnosť čítať s porozumením, cieľ spraviť zo žiakov celoživotných čita-

telov. Témy, pri ktorých sa nenájde nik, kto by pochyboval o ich dôležitosti. Ak ste učiteľ alebo rodič, ktorý sa snaží o rozvoj čitateľských návykov pri vlastných deťoch, určite vás zaujme nový slovenský projekt *Úlet s knihou*. Okrem **recenzií kníh** pre deti a mládež ponúka k vybraným titulom aj návrh konkrétnych aktivít. Ďalším projektom, ktorý vám môže pomôcť na ceste k radostnému čítaniu je portál *Čítajme si spolu* (citajmesipolu.sk).

⇒ bit.ly/copotrebujes

Príručka *Čo skutočne (s) potrebuješ* od organizácie *Človek v ohrození* slúži ako doplnkový

vzdelávací materiál pre učiteľov v školách, ale aj pre potreby neformálneho vzdelávania. Skladá sa z viacerých častí. Úvodná časť – informačný text – približuje **fenomén zodpovednej spotreby**. V ďalšej sa autori zamerali na vybrané predmety dennej spotreby – plasty, papier, elektroniku a textil. Každý predmet (materiál) obsahuje informačný text a aktivity využiteľné priamo vo vyučovaní, ktoré sú štruktúrované metódou E – U – R (evokácia – uvedomenie – reflexia).

⇒ www.nadaciamilanasimecku.sk/omigracii

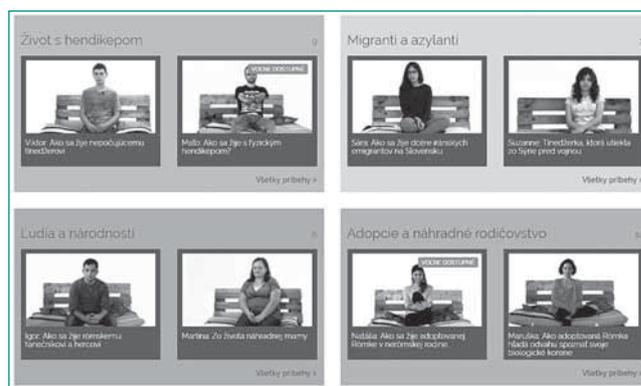
Téma migrácie sa stala dominantnou v mediálnom a spoločenskom diskurze. Informácie o nej často prinášajú rôzne zovšeobecňovania či dokonca manipulatívne správy. To zvyšuje mieru predsudkov a xenofóbnych postojov v spoločnosti. Funkciou vzdelávania a výchovy v školách je aj reflektovať aktuálne témy. Práve téma migrácie prináša diskusiu, v ktorej je dôležité rozvíjať **kompetencie kritického myslenia**. Preto som rád, že vznikol projekt, ktorý tému migrácie pokrýva aj vo vyučovaní. Vyskúšajte niektorú z dvanástich výborne spracovaných aktivít, ktoré sú vhodné pre viacero predmetov na základnej a strednej škole.

⇒ www.slideshare.net/MichalKaderka

Žijeme v tzv. postfaktuálnej dobe, kde má **vymyslená správa** pre mnohých väčšiu váhu ako fakty. Informačnú vojnu už otvorene pripúšťa aj slovenské ministerstvo zahraničných vecí, v cudzine bijú už dávno na poplach. Školy majú učiť pre život, preto je potrebné, aby sa venovali aj tejto dôležitej téme, ktorej podcenenie môže podkopať základy demokracie. Ako na to? Inšpirovať sa môžete prácou českého gymnaziálneho učiteľa Michala Kaderku, ktorého materiály sú dostupné na *SlideShare*.

⇒ onlinezivakniznica.sk

Ako u žiakov rozvíjať toleranciu? Najlepšie cez osobné stretnutia **s ľuďmi a ich príbehmi**. Nie vždy sa to dá, preto existuje projekt *Online živá knižnica*, pomocou ktorej ich stretnete aspoň virtuálne. Ľudia v tejto knižnici našli odvahu rozpovedať svoj príbeh a podeliť sa oň s ostatnými. Tým, že ich spoznáte aj vy, sa môžeme spoločne zamyslieť a hľadať riešenia, ako začať spolu hovoriť a zastaviť poukazovanie na rozdiely a predsudky medzi nami. ■

268 Prvá číslovka obsahujúca „a“

Je to prekvapujúce, ale prvé „a“ by sme napísali až pri číslovke „thousand“, čiže tisíc.

269 Hexadaktýlia

Začnime negatívnymi dôsledkami:

1. Výrobcovia rukavíc by sa dostali do problémov. Všetok tovar, ktorý by mali v tej chvíli na skladoch, by sa stal nepredajným. Na výrobu nových rukavíc (na 6 prstov) by navyše potrebovali viac materiálu, takže by museli ísť s cenou hore.
2. Ľudia, ktorí veľa píšu na počítači, by zrejme mali problémy s prstokladom. Nevedeli by, čo s novým prstom, asi by im spočiatku zavadzal a spomaľoval či plietol by ich pri písaní.
3. Vážne problémy by asi čakali mnohých hudobníkov – klaviristov, huslistov, gitaristov, flautistov a ďalších. Ich práčne nacvičené prstoklady by sa zo dna na deň stali bezcennými a je otázkou, ako dlho by im trvalo, kým by našli spôsob, ako využiť nový prst.
4. Mnoho mladších žiakov je zvyknutých počítať na prstoch. Zrazu by im začali vychádzať čudné výsledky.
5. Lakovanie nechtov by trvalo dlh-

šie a zrejme by aj zdraželo, keďže objem práce by narástol o 20 %.

6. Polícia, ktorá si roky buduje databázy odtlačkov prstov by asi zostala riadne zaskočená: každý zločinec by zrazu mal prst, ktorého odtlačok je polícii neznámy.
7. Problémy by možno mali aj nepočujúci a ďalší ľudia, ktorí používajú posunkovú reč. V nej hrajú prsty tiež dôležitú úlohu a zrejme by chvíľu trvalo, kým by sa posunky prerobili na 6 prstov.

Našli by sa však aj ľudia, ktorým by takáto zmena urobila radosť:

8. Závodní plavci by mali väčšie ruky a lepší záber, možno by sa zrýchlil ich pohyb. Basketbalisti a hádzanári by mohli lepšie uchopiť loptu, guliari by zasa mohli pevnejšie držať guľu.
9. Určite by sa potešili klenotníci a výrobcovia šperkov a bižutérie, pretože by pravdepodobne stúpil predaj prsteňov.

270 Stratené skrutky

Dievča im poradilo, aby zo zvyšných troch kolies odmontovali po jednej skrutke a tieto tri skrutky použili na pripevnenie štvrtého kolesa. Každé koleso auta tak bude síce upevnené iba troma skrutkami, ale s takým autom sa dá istý čas jazdiť.

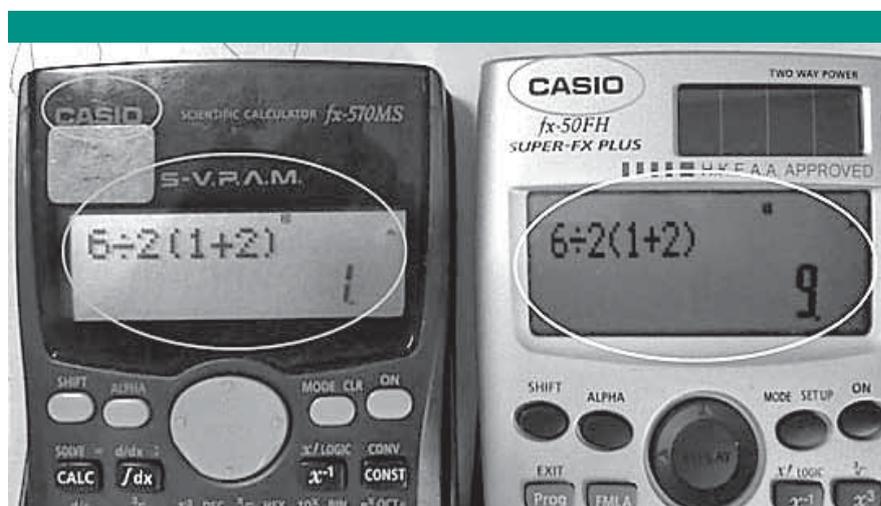
271 Dve kalkulačky - dva výsledky

Zabudnime na chvíľu na kalkulačky a pozrime si dva výpočty:

$$\frac{6}{2 \cdot (1 + 2)} = \frac{6}{2 \cdot 3} = \frac{6}{6} = 1$$

$$\frac{6}{2} \cdot (1 + 2) = 3 \cdot 3 = 9$$

Oba sú správne. Výsledky sú rôzne, pretože výrazy na ľavých stranách sú rôzne. Matematické zápisy s pomocou zlomkov majú tú výhodu, že je zrejme, aké má byť poradie operácií. Displeje väčšiny kalkulačiek však nedokážu zapisovať zlomky a používajú iba lineárne zápisy, ktoré nemusia byť jednoznačné. To je aj náš prípad. Tmavá kalkulačka interpretuje zápis $6 : 2(1+2)$ ako výraz z ľavej strany v prvom riadku (viď hore). Preto je jej výsledok 1. Svetlá kalkulačka interpretuje tento zápis ako výraz z ľavej strany v druhom riadku (viď hore). Preto je jej výsledok 9. Oba výsledky sú správne, pretože zadania sa líšia. ■

Mesto futbalu a Gaudího

Katalánska kráska, ktorá má čo ponúknuť športovcom, milovníkom pláží, flamenca, umenia i architektúry

► Barbora BABICOVÁ

Putovanie po Barcelone sa zvyčajne začína na letisku *El Prat*, z ktorého sa do centra mesta pohodlne presuniete vlakom za symbolické euro. Vďaka aplikácii *Airbnb* si nájdete lacné ubytovanie napríklad vo štvrti *Eixample* neďaleko rušného bulváru *La Rambla*, ktorý je najznámejšou a najrušnejšou ulicou v meste. Hovorí sa, že kto ju nenavštívil, akoby v Barcelone ani nebol.

Picasso či fontána kúziel

Spoznávanie hlavného mesta Katalánska začnite na námestí *Plaza de la Catalunya*, odkiaľ sa bulvárom *La Rambla* dostanete k pláži v časti *Barceloneta* či do gotickej štvrti *Barri*. Pri potulkách gotickými uličkami sa osviežte pivom *San Miguel* a zamierite do *Parcu de la Ciutadella* s nádhernou kaskádovou fontánou a jazierkom, na ktorom sa dá člnkovať. Teplo a zvedavosť vás možno zavejú do najstaršej stredovekej kamennej uličky v meste s názvom *Montcada*, kde sídli *Picassovo múzeum* (v nede-

ľu v čase od 15.00 do 17.00 ho môžete navštíviť zadarmo a obdivovať maliarove kubistické obrazy, ako aj maľby z jeho ranej tvorby) či pôsobi-

---

Hovorí sa, že kto nenavštívil La Ramblu, akoby v Barcelone ani nebol.

---

vý kostol *Santa Maria del Mar*, v ktorom môžete stráviť poobedňajšiu siestu. Tá je v Španielsku od druhej do piatej. Od štvrtku do nedele o 21.30, si ne nechajte ujsť dvojhodinové hudobno-svetelné divadlo pri fontáne *Mágica*, teda pri Kúzelní fontáne pod vrchom *Montjuic*.

Gaudího čarovný svet

Ráno v Barcelone je tiché a lenivé. Ulice sú prázdne, obchody zatvorené asi preto, že ešte o druhej v noci môžete vidieť rodiny s deťmi, ako

si na ulici užívajú nočný život. Vy si však prívstane, ráno totiž môžete obdivovať *Park Güell* a Gaudího magicke monumenty bez davu turistov. Vychutajte si kávu v miestnej kaviarni alebo koncert starého *bluesmana* či vystúpenie *flamenco* hudobníkov a tanečníkov. Prechádzajte sa záhradami plnými zelených a hlučných papagájov, navštívte malebné domčeky, v ktorých žili Gaudí aj architekt Guell. Po čarovných chvíľach v rozprávke sa presuňte k symbolu Barcelony, k stále nedokončenej *Sagrade Familii*. Luxusný bulvár *Paseig de Gràcia* je výnimočný fascinujúcou architektúrou okolitých budov, no najmä jedinečnými Gaudího domami, ktoré môžete navštíviť – *Casa Milá* a *Casa Batlló* sú povinné *must-see* miesta. Čarovný svet plný malých prekvapení, úžasných tvarov a farieb. Akoby ste vošli do rozprávkového sveta, z ktorého sa vám nebude chcieť vrátiť späť do reality.

Lunapark, pláž a tržnica

Autobusom a lanovkou sa vyvezte na vrch *Tibidabo*, kde okrem nádherného výhľadu môžete absolvovať veselé jazdy na kolotočoch. Nachádza sa tu lunapark, v ktorom boli točené scény z filmu Woodyho Allena *Vicky, Cristina, Barcelona*. Najzaujímavejšou atrakciou je replika lietadla, ktoré v roku 1928 prvýkrát letelo z Barcelony do Madridu. Vedľa lunaparku

sa týči kostol *Najsvätejšieho srdca*, z ktorého strechy je úžasný panoramatický výhľad na celé mesto.

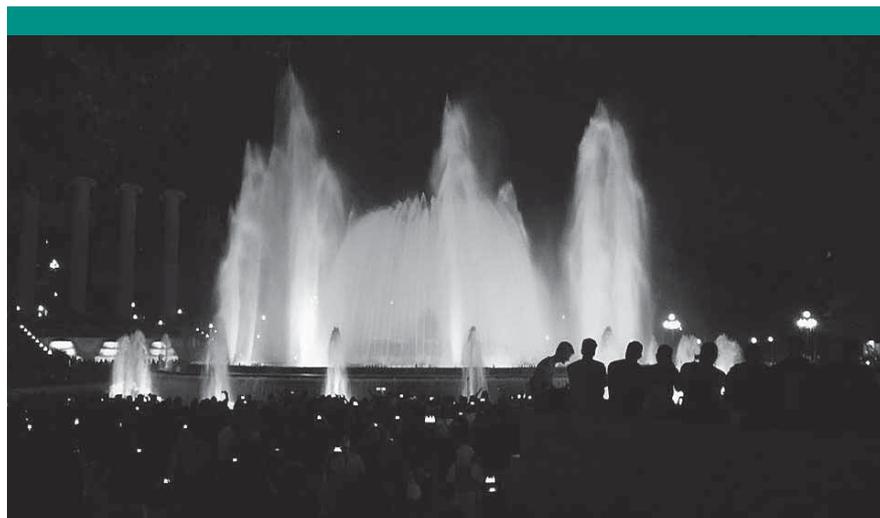
Ďalším vrchom s úžasným výhľadom je vrch *Montjuic*, na ktorom nájdete starú pevnosť *Castell*, olympijský štadión či botanické záhrady. Z jeho vrchu sa môžete odviezť lanovkou až do prístavu a stráviť pobodie na pláži a vychutnať si *paella negra* s morskými plodmi, studenú zeleninovú polievku *gaspascho* či rôznorodené *tapaz* a osviežiť sa ovocnou *sangriou*. Na pláži stretnete domácich ako trávia voľný čas na prechádzke, pri hraní volejbalu či vo víre tanca.

Skutočný španielsky život a ruch však objavíte v tržnici *La Boqueria*. Nakúpte si morské plody, syry, mäsové výrobky, zeleninu a ovocie od výmyslu sveta –+ všetko čerstvé, voňavé a neuveriteľne chutné.

V Barcelone nájdete mnoho zaujímavých miest. Jedným z nich je *Palau de la Musica Catalana* – moderný zámok zdobený kaleidoskopickými ob-

razcami, farebnými mozaikami a sochami. Je to romantické miesto, kde si môžete vypočuť koncert vážnej hudby. V múzeu Joána Miró môžete zase obdivovať moderné diela toho výnimočného španielskeho umelca. Niekoho fascinuje umenie a architektúra, niekoho šport. Barcelona je pre futbalových fanúšikov známa vďa-

ka legendárnemu tímu FC Barcelona a ich štadiónu *Kamp Nou*, ktorý je ľahko dostupný metrom a je možné sa naň pozrieť aj mimo zápasu v rámci vstupného do futbalového múzea. Jeho kapacita je okolo 100-tisíc divákov, čo z neho robí najväčší štadión Európy a jedenásty najväčší štadión sveta. ■

MÚDRE SLOVÁ na tému zmena

Ak budeme všetko robiť tak, ako sme to vždy zvykli robiť, tak dostaneme iba to, čo sme vždy zvykli dostať.

ADAM URBANSKI

Každý z nás musí byť tou zmenou, ktorú chce vidieť vo svete.

MAHÁTMÁ GÁNDHÍ

Ak si chcete narobiť nepriateľov, skúste niečo zmeniť.

WOODROW WILSON

Čo pre teba nie je výzvou, to ťa nezmení.

AUTOR NEZNÁMY

Ak sa žiaci neučia, treba zmeniť školy.

BILL GATES

Zlepšovať sa znamená meniť sa. Byť perfektný znamená meniť sa často.

WINSTON CHURCHILL

Každý premýšľa, ako zmeniť svet, ale nikto neuvažuje o tom, ako zmeniť seba.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Za najväčší objav všetkých čias považujem to, že človek dokáže zmeniť svoju budúcnosť iba tým, že zmení svoje postoje.

OPRAH WINFREY

Svet za bránami škôl sa mení štyri až päťkrát rýchlejšie ako svet vnútri škôl.

WILLARD R. DAGGETT

Nemôžete zlepšiť spôsob, akým učíte, ak ho nezmeníte.

GEOFFREY PETTY

Nie je možné zmeniť poslanie a ciele vzdelávania bez toho, aby sme zmenili aj metódy.

SETH GODIN

Reformovať školstvo je ako sťahovať cintorín – ani v jednom prípade nečakajte pomoc zdola.

AUTOR NEZNÁMY

Vzdelávanie je najsilnejšou zbraňou, ktorú možno použiť na zmenu sveta.

NELSON MANDELA

Nič netrvá večne, iba zmena.

HERAKLEITOS

„Knihy sú zábava,“ povedal som na hodine, čas sa zastavil a 22 párov očí sa do mňa zabodlo. Zvyšné 4 páry ma nepočuli, takže sa nemohli brániť a naďalej zasnene sledovali hodiny nad tabuľou. „Pôjdeme sa pozrieť do knižnice a zistiť, čo nové sa tam deje. Bude nám spolu veselo,“ vytiahol som nepresvedčivý úsmev, žiaci ma očami zúrivo bodali naďalej. „Ak mi mama napíše ospravedlnenku ako na telesnú, nebudem musieť ísť?“ spýtal sa Lapšanský. „Nebude mi stačiť tá z telesnej? Nemôžem dvíhať ťažké veci.“

„Ak si si dokázal doniesť až do triedy dvojlitrovú fľašu vody, zvládneš aj tých najťažších autorov. Taký Tolstoj by mohol byť pre teba veľkou výzvou. Prípadne ti nájdeme ťažkého autora, ktorého knihy sú ľahké.“ Môj brilantný humor ostal neocenený, trieda na mňa pozerala s ľútosťou.

Cestou do knižnice sa niektorí žiaci báli o svoj spoločenský status. Pochválil som ich za používanie termínov, no zároveň im naznačil, že ich status návštevami knižnice stúpne. Lapšanský mi to potom povedal priamo – z knižnice majú strach, lebo tam nebudú mať čo robiť a budú sa nudiť. Hneď pri vstupe sa spýtal: „To sem naozaj niekto chodí čítať? To je nejaký nový druh charity?“ Otázka to nebola zlomyseľná, ale úprimná.

Piatich žiakov pritiahol zapnutý televízor ako lampa nočné motýle. Knihy zjavne nedokážu zaujať ani pracovníkov knižnice. Žiaci s rozžiarenými očami sledovali akýsi seriál a odmietali opustiť vydobyté miesto. Poprosil som knihovničku, aby to vypla, no tá chcela túto časť dopozerať. Z inej časti knižnice sa ozval podozrivý hluk, šiel som ho skontrolovať. Žiaci objavili počítače a teraz medzi nimi prebiehala veľká bitka. Doniesol som im knihu slušného správania, začali si v nej neochotne listovať a zlomyseľne komentovať. Hneď som si to označil za pedagogický úspech – čítajú. Síce sa nemiestne smejú, no je to viac, ako som čakal.

Zopár nesmelých žiakov ešte stále postávalo pri dverách a odmietalo spraviť krok ďalej. Lákal som ich na vtipné poviedky od Roalda Dahla, no

nedôverčivo krútili hlavou, videli za tým učiteľský podvod.

Lapšanský išiel na vec rafinovane, tvrdil mi, že má alergiu na knihy, zatiaľ však medicínsky nepotvrdenú. Zašli sme do odbornej sekcie a spoločne našli knihu o alergiách. Okamžite našiel praktické riešenie – to by sa mi v škole mohlo zísť, potrebujem nájsť niečo o alergii na kožu, aby som na telesnej nemusel cvičiť. Zahĺbil sa do knihy a dokonca si robil výpisky. Škoda, že v knižnici nemajú Komenského, aby mohol oceniť môj úspech. Komenský tu predsa je, uvedomil som si. Zašiel som si do oddelenia s pedagogickou literatúrou a zalistoval v jeho diele *Škola hrou*.

Pre stuhnutú skupinku pred vchodom som vyhlásil súťaž – kto mi prvý donesie všetky diela na povinné čítanie, dostane jednotku. Strhlo sa peklo. Prinútili pracovníčku, aby opustila seriál a ukázala im, ako sa dajú v databáze hľadať knihy. Cez internet si našli zoznam povinnej literatúry, mierny problém mali s jeho aktuálnosťou. Eva si šla hneď pohľadať zakázanú knihu *Sekerou a nožom* a s chuťou sa pustila do čítania. Žiaci pobiehali po knižnici a miestni dôchodcovia ich so záujmom sledovali spoza novín. O *Maca Mlieča* sa strhla hromadná bitka. Kôpky kníh sa kopili predom mnou a žiaci sa nudili podľa svojich predpokladov. Presnejšie, Petra sa začítala od *Nudy* do *Moraviu*. Lapšanský sa prišiel sťažovať: „Všade sú nápisy o tichu potrebnom na štúdium, žiadam vás, pán profesor, aby ste tu spravili poriadok a ja som sa mohol sústrediť na štúdium.“

Chodím okolo kôp s povinnou literatúrou a neskrývam dojatie. „A teraz by ste si niektorú z kníh mohli aj prečítať,“ poviem odvážne.

Pohlady žiakov do mňa začnú bodat, čas sa zastaví a ja okamžite pochopím, že som prekročil prípustnú hranicu. ■

► Marián KIČINKO

Miroslav Kemel

Ja neviem... veriš jej, že je to A? Čo keď je to dezinformačná kampaň?

K DOBREJ ŠKOLE sa dá dostať mnohými spôsobmi. Vyberte si!

DOBRÁ ŠKOLA

ČASOPIS O VZDELÁVANÍ V 21. STOROČÍ

Tlačené vydanie

► Predplatné pre školy

Ak ste učiteľom, presvedčte vedenie vašej školy, aby vám DOBRÚ ŠKOLU predplatilo. Školám ponúkame výhodné množstevné zľavy a pri objednávke 10 a viac výtlačkov získa škola zaujímavý bonus: každý učiteľ bude mať DOBRÚ ŠKOLU k dispozícii aj vo formáte PDF.

Ročné predplatné: **od 37,20 €**

► Predplatné pre fyzické osoby

DOBRÚ ŠKOLU si môžete predplatiť aj ako fyzická osoba. Jednotlivé vydania vám bude doručovať pošta na adresu, ktorú uvediete. K tlačenému vydaniu dostanete ako bonus možnosť stiahnuť si každé číslo aj vo formáte PDF.

Ročné predplatné: **24,00 €**

Digitálne vydanie

► DŠ vo formáte PDF

Ak chcete pravidelne čítať DOBRÚ ŠKOLU, ale nechcete zaplatiť 24,00 € za ročné predplatné tlačeného vydania, môžete si nás predplatiť v elektronickej podobe. Jednotlivé čísla si budete môcť stiahnuť vo formáte PDF z našej webstránky.

Ročné predplatné: **10,00 €**

► Kúpите nás aj v stánku (virtuálnom)

Ak máte iPhone alebo iPad, nájdete nás aj v jeho AppStore. Stačí do vyhľadávania zadať „dobra skola“ a nainštalovať si našu (bezplatnú) aplikáciu. V rámci nej si potom môžete kupovať jednotlivé čísla časopisu (za 0,99 €), alebo, čo je oveľa pohodlnejšie, si rovno predplatiť ročné predplatné za 9,90 €.

Ročné predplatné: **9,90 €**

Ročník VIII, číslo 08 apríl 2017

Vychádza raz mesačne, 10 x ročne (okrem júla a augusta)

Zadané do tlače 24. marca 2017
Náklad tohto čísla: 3 200 ks

Cena vo voľnom predaji: 1,50 € (s DPH)
Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-0338 (tlačené vydanie)
ISSN 1338-8444 (online)

Šéfredaktor

RNDr. Vladimír Burjan
Burjan@casopisdobraskola.sk

Redakcia

Mgr. Martina Sondej Hostovecká
Sondej@casopisdobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová
babicova@casopisdobraskola.sk

Július Lavo (grafik)
lavo@casopisdobraskola.sk

Ďalšie kontakty

redakcia@casopisdobraskola.sk
prispevky@casopisdobraskola.sk
inzercia@casopisdobraskola.sk
predplatne@casopisdobraskola.sk

Web

www.casopisdobraskola.sk

Adresa redakcie

Vranovská 6, Bratislava
Tel.: 02 / 63 81 26 89

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Tlač

www.polygrafcentrum.sk

Distribúcia

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Slovenská pošta, a. s.
Apple App Store

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2017. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Objednávku vybavíte pár klikmi na
www.casopisdobraskola.sk
Je to jednoduché a nič vám neujde!

Vzdelávanie stojí peniaze, ale nevzdelanosť vie byť tiež poriadne drahá.

Claus Moser

Básnička pre Klokana
od šiestakov zo ZŠ v Blatnom
Klokanko si taký super,
neodradí ťa zlý súper!
S matikou nám pomáhaš,
pri tom nás aj zabávaš.
Klokanko, máš všetkých rád,
si každého kamarát!

Piataci z 5. A zo ZŠ Vráble
Matematickí klokani
všetkých krajín,
spojme sa!

www.matematickyklokan.sk

Matematický klokan

si svoje 20. narodeniny ozaj
užil. O toľkých gratulantoch
z radov žiakov a učiteľov
sa mu ani nesnívalo.
Všetkým ďakuje za krásne
darčeky, či to bol drevený
klokan, sklenená čaša
alebo nádherné obrázky
a básničky.

